Beşyüzüncü Yıldönümünde Ütopya
Utopia on its 500th Anniversary

Yrd. Doç. Dr. Arda ATAKAN*

ÖZET

2016 yılı, Rönesans döneminin en önemli Hıristiyan hümanistlerinden biri olan Thomas More'un Ütopya isimli eserinin yayımlanışının 500. yıldönümüdür. Bu eser, gerek üslubu gerek içeriğiyle edebiyat alanında yeni bir türün doğmasını sağlamış ve dünyaya yeni bir kavram kazandırmıştır. Thomas More Ütopyayı yazarken, başta Platonun "Devlet"i olmak üzere muhtelif Antik Yunan ve Roma düşünürlerinin kuramlarından esinlenmiştir. Hıristiyanlık da, More için bir diğer önemli esin kaynağı olmuştur. Buna karşın Ütopya, More'un esinlendiği kaynaklardan herhangi birinin taklidi ya da tekrarından ibaret değildir. Bilakis bünyesinde, esinlenilen kaynaklardan farklı hatta onlarla uyuşmayan unsurlar da barındırır. Ütopya, üslubu ve içeriği, muhtelif akademik disiplinlere mensup akademisyenler arasında tartışılagelen çok katmanlı ve çok yönlü bir eserdir. Makalede, Ütopyanın birinci kitabının içerdiği siyasal ve sosyo-ekonomik eleştiriler ve ikinci kitabında yer alan "İdeal Devlet" düzeninin nitelikleri incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Ütopya, Thomas More, Platon, İdeal Devlet*

ABSTRACT

Year 2016, is the anniversary of the publication of "Utopia" by Thomas More, one of the most important Christian humanists of the Renaissance period. This work, not only brought a new notion to the world, but also led the emergence of a new genre in terms of its style and content. Thomas More, while writing Utopia, was inspired by various Ancient Greek and Roman philosophers' theories, notably of Plato's "Republic". Christianity was also the other important source of inspiration. In spite of this, Utopia was not the imitation or repetition of any of its source of inspiration. On the contrary, the book contains

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genel Kamu Hukuku ABD Öğretim Üyesi.

different and incompatible elements compared to the other sources of inspiration. Utopia -with its style and content- is a multilayered and sophisticated work, still debated by academicians from different disciplines. This article examines the political and socio-economical criticisms in the first book and qualities of the "Ideal State" order covered in the second book.

Keywords: *Utopia, Thomas More, Plato, Ideal State*

I. ÜTOPYA'NIN YAZILIŞ AMACI

Thomas More'un bir kurgu eser olarak Ütopyayı neden yazdığı, amacının ne olduğu doktrinde tartışma konusudur. Ütopya'nın üslubu ve içeriği edebiyat alanındaki akademisyenlerin yanısıra siyaset felsefesi alanındaki akademisyenler arasında da tartışmalıdır. Özellikle, eserdeki More karakterinin Hythlodaeus'un argümanlarına yönelttiği bazı itirazlar ve karşı argümanlar, Hythlodaeus'un anlattığı Ütopya toplumu hakkındaki bazı çekinceleri More'un amacı hakkında farklı yorumlara yol açmaktadır. Geniş yorumlar skalası bir uçta More'u modern komünizmin erken öncülerinden biri olarak görenlerden, Ütopyanın sadece hiciv amacıyla yazılmış olduğunu düşünenlere kadar uzanmaktadır. White'a göre More'un eseri bize eserin yazarından ziyade onu okuyup, yorumlayanların görüşleri hakkında daha fazla şeyi ortaya çıkaran bir yapıdadır.[1] Yazara göre bu derece birbirinin zıttı yorumlamalara açık olan pek az kitap olabilir.[2] Ross, Ütopya eserinin, Platona, biraz İngiltereye ama en çok More'a borçlu olduğunu belirtir[3]Yazara göre Ütopya, ciddi bir diskur olmaktan ziyade çekici bir hiciv olarak düşünülmüştür.[4]Manuellere göre, Ütopyadaki her şey pek çok farklı katmanda okunmalıdır. Eğer bu katmanlardan sadece birine sıkıca bağlı kalınırsa, tüm vizyon buharlaşır. More'un niyeti hoşnut etmek kadar öğretmek, yeterli ve okuyucuya tad verici olarak görmediği uzun ve soyut argümanlar sergilemek yerine, nüktelere dayanan bir stille okuyucu-

---

1 Robert Sommervill White, Natural Law in English Renaissance Literature, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s.107.

2 White, s.109.

3 Harry Ross, Utopias Old And New, Nicholson and Watson Limited,London,1938, s.55.

4 Ross, s.55.

ları son derece ciddi amaçlara angaje etmeye çalışmaktır.[5] Young'a göre Ütopya bir edebiyat eseridir ve bir edebiyat eserindeki karakterlerden birinin analizi yoluyla eserin verdiği ahlaki dersi ya da mesajı tanımlamak tehlikeli bir iştir[6] Hertzler, Ütopya eserinin diğer tüm Ütopyalar gibi zamanının ruhunu yansıttığını ifade eder. Bu eser, ismini bir edebiyat türüne vermiştir. More, her ne kadar bu amacı mizah peçesi altında gizlemeye çalışsa da, ciddi bir amaca sahipti.[7] More'un dostu Erasmus, Ulrich von Hutten'e yazdığı More'u anlatan ünlü mektubunda, arkadaşının Utopia'yı yazmaktaki amacının özellikle İngiltere'yi göz önünde tutarak devletlerin kötü yanlarını göstermek olduğunu ifade eder.[8]

More, Plato gibi önce bir devletin üzerine kurulması gereken mantıksal prensipleri aramak ve bunların üzerine devleti aşama aşama kurmak yerine, ideal devletini zaten hazır biçimde hayal eder; bize insanların gerçekten yaşadığı, hareket ettiği, işlerini ya da zevklerini kovaladıkları bir dünyadan anlık görüntüler sunar, böylelikle eserin genel canlılığına katkıda bulunur.[9]

Kumar'a göre, More'dan onsekizinci yüzyıla kadar klasik ütopyanın tasavvurunda belirgin bir kısıtlılık mevcuttur. Ütopya yalnızca mükemmel değil, mükemmelleştirilmiş bir toplumdur. Mevcut toplumların sadece kusurlarını, zaaflarını değil; kendi düzeninin mükemmel uyumunu ve dengesini tehdit edebilecek her türlü faaliyeti de ortadan kaldırır. Kendisini, zaman dışı hakikat âleminin dünyevi temsilcisi olarak görür.[10] Ağaoğulları da, Ütopyada amacın mutluluk olduğunu

---

5 Frank E.Manuel/Fritzie P.Manuel, Utopian Thought in the Western World, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1997, s.122.

6 R.V.Young, Sic Est in Rebuplica: Utopian Ideology and the Misreading of Thomas More, Humanitas, Volume XXVI, Nos1 and 2, 2013, s.87.

7 Joyce Oramel Hertzler,The History of Utopian Thought, The Macmillian Company, New York,1926, s.129

8 Sadık Usta,"500.Yılında Thomas More ve Ütopya" içinde Thomas More, Ütopya (Çev: Sadık Usta),Kaynak Yayınları, Ankara,2016 s.49; Mina Urgan, "Thomas More'un Yaşamı ve Utopia'nın incelenmesi" içinde Thomas More, Utopia (Çev: Sabahattin Eyüboğlu/Vedat Günyol/Mina Urgan),Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4.Baskı, İstanbul,2006, s.207.

9 Hertzler, s.133.

10 Krishan Kumar, Ütopyacılık (Çev:Ali Somel), İmge Kitabevi, Ankara, 2005, s.96.

ama dini inanç farklılıkları dışında, bu mutluluğun farklılığın olmaması üzerine oturtulmuş bir mutluluk olduğunu belirtir. İnsanların giyimlerinden davranışlarına, düşüncelerinden hissettiklerine kadar mümkün olduğunca birbirlerine benzemelerinin mutluluğun ön koşulu olarak görüldüğünü ve çatışmalı bir toplumun ürünü olan, içinden çıktığı düzenin bir eleştirisi olarak varlık bulan ütopyanın, kendi içinde çok sesliliği ve eleştiriyi kabul etmediğini ifade eder.[11]

"Utopia" kelimesi More'un icadıdır. Ama kelimenin kökü Antik Yunandan gelir. "Topos" yer, mekân anlamındadır, "u" öntakısı ise olumsuzluk takısıdır. Kelimenin sonundaki "ia"ise coğrafyayı belirmek için kullanılır.[12] Utopia, olmayan yer anlamına gelir. Ütopya iki kısımdan oluşur. More, birinci kitabı, ikinci kitaptan sonra yazmıştır.[13]

II. MORE'UN DÖNEMİNDE İNGİLTERE'NİN SİYASAL VE SOSYO-EKONOMİK KOŞULLARI

XVI. yüzyıla damgasını vuran olgu, feodalizm ile serpilip, yükselişe geçen kapitalizm arasındaki büyük mücadeledir.[14]

Feodalizm döneminin en güçlü iki sınıfı XV. yüzyılın sonlarında büyük ölçüde krala boyun eğmiştir. Bunlar, Soylular ve Kilisedir. O dönemde, bu iki sınıfın zayıflamasına yol açan süreç, İngiltere'nin kendi koşullarına bağlı olarak gelişmiştir.[15]

Feodal düzene özgü olan serflik sistemi XIV. yüzyılın sonu, XV. yüzyıl başlarında ortadan kalkmıştır. Senyörlerin büyük manorları ile Kilisenin topraklarının yanı sıra, özgür köylülere ait olan tarlalarda belirmiştir. Başka bir deyişle, feodal toprak düzeni parçalanmıştır. Kendi topraklarına sahip olan köylülerden başka, büyük toprak sahiplerinden tarlalar kiralayarak geçimini sürdüren köylüler de vardır. Dönemin soylular sınıfı bu dönüşümü engelleyebilecek güce sahip değildir. Bunun sebebi, 1452 tarihinden itibaren 30 yıl boyunca süren İki Gül savaşı-

---

11 Mehmet Ali Ağaoğulları/Levent Köker,Tanrı Devletinden Kral-Devlete, 3.Baskı, Ankara, 2001, s.248.

12 Usta, s.59.

13 Manuel/Manuel, s.122; Usta, s.50.

14 Karl Kautsky, Thomas More ve Ütopyası (Çev:Oğuz Özügül), Pencere Yayınları, İstanbul,2006, s.14.

15 Kautsky, s.141.

dır.[16] Simgesi kırmızı gül olan Lancaster hanedanı ile beyaz gül simgeli York hanedanı arasındaki taht üzerinde hak iddia etme kaynaklı bu savaş, soyluların büyük kısmının hayatını kaybetmesine ve ekonomik açıdan da tükenmelerine neden olur.[17] Savaş, hem soylular sınıfının hem de Parlamentonun zayıflamasına yol açarak, merkezileşmekte olan monarşinin daha da güçlenmesine yol açar. Bu uzun iç savaşı takip eden dönemin soyluları, artık geçmişteki güç ve yetkilerinden yoksundur. Savaşın bitmesinden yedi yıl önce dünyaya gelen More'un yaşadığı dönemde yüksek soyluların neredeyse tamamı artık kralın uysal hizmetkârları konumundadırlar.[18]

Monarşi bu dönemde, soyluların karşısında yükselmekte olan üç yeni sınıftan destek almaktadır: 1. Gentry: Soya değil, zenginliğe dayalı bir tür küçük aristokrasidir, 2. Yeoman: Kırsal kesimde Gentry'den sonra gelen sınıftır. Belli bir gelir seviyesine erişebilen çitçileri kapsar, 3. Tüccarlar: VII. Henry'nin gemiciliğe, deniz ticaretine önem vermesiyle birlikte ekonomik açıdan hızla yükselen sınıftır.[19]

Londra burjuvazisi More'un döneminde önemli bir güç haline gelir. İngiliz kralları ona, soylulara, kiliseye, köylülere ve taşra kentlerine duyduğundan daha fazla saygı duymaktadır. Egemenlikleri VII. Henry ile başlayıp Elisabethle sona eren Tudor hanedanı, ticari çıkarlarla kendi çıkarlarının birbirinden ayrılmadığını gayet iyi anladılar ve ticareti ellerinden geldiğince teşvik ettiler. Krallığın yanı sıra ülkede belirleyici güç konumunda olan Londra burjuvazisi kendi çıkarlarını sağlayabildiği, ticaret geliştiği sürece durumdan şikâyetçi değildi.[20]

Bu koşullar nedeniyle, Tudorların egemenliği, İngiltere'nin o güne dek gördüğü en geniş egemenliğe dönüşebildi. Öte yandan İngiliz burjuvazisi, kölelik zihniyetine sahip değildi, gücünün farkındaydı ve çıkarlarıyla çeliştiği zaman krala karşı koymaktan çekinmiyordu. Halkın ve özellikle Londra halkının ve burjuvazisinin özgürlük bilinci ve direnme gücü Tudorların iktidarı önündeki biricik engeldir.[21]

---

16 Ağaoğulları/Köker, s.219.

17 Ağaoğulları/Köker s.219, Kautsky, s.142.

18 Kautsky, s.142-144.

19 Ağaoğulları/Köker, s.220.

20 Kautsky, s.146-148.

21 Kautsky, s.148-149.

İleride İngiltere'yi bir ticaret devine dönüştürecek olan keşifler ve gözü pek girişimcilik ruhu More'un döneminde önem kazanmaya başlamıştı. O dönemde, İngiltere yakın ülkelerle ticaret yapıyordu, en önemli ticaret faaliyeti Hollanda'yla yapılan yün ticaretiydi. XVI. yüzyılda Hollanda'da endüstrinin gelişimi, İngiltere'deki yün üretimine büyük ticari değer kazandırınca, kırsal alanda büyük bir değişim gerçekleşir. Bu değişim, toprağı siyasal görevlerin ve yükümlülüklerin temeli olarak gören ortaçağın feodal anlayışından (feodal düzende kamu hukuku ve özel hukuk birbiriyle kaynaşmıştır, özel hukuk alanına giren toprak mülkiyeti sahipliği ya da toprağın işletim hakkına sahip olmak, söz konusu topraklar üzerinde yaşayanlar üzerinde adli ve idari nitelikte, kamu hukukuna ilişkin yetkilere de sahip olmak anlamına gelir), onu gelir getiren bir yatırım aracı olarak gören modern anlayışa geçişin bir görünümüdür.[22] Daha çok yün ihraç edebilmek için tabiatıyla, daha çok yün üretmek gerekiyordu. Yanısıra, Flanders bölgesinde yünlü dokuma endüstrisinin büyük gelişme göstermesi ve bu gelişimin yün fiyatlarına artış olarak yansıması nedeniyle, İngiltere'nin kırsal bölgelerinde toprakların çitlerle çevrilmesine başlanır. Büyük toprak sahipleriyle zengin çiftçiler, köylüleri kamu arazilerinden ve kendi topraklarından yasal veya yasadışı yollarla çıkarırlar ve çitlerle çevirdikleri topraklarda koyun yetiştirmeye ya da bu toprakları koyun yetiştirenlere kiralamaya başlarlar. Dolayısıyla daha önce birçok ailenin geçimini sağladığı topraklarda artık bir çobanın denetimindeki koyun sürüleri gezmeye başlar.[23] Önceki zamanlarda geniş arazilere sahip olan derebeyleri mümkün olduğunca çok sayıda köylüyü maiyetinde barındırmaya çalışırdı. Bunları hem çiftliğinde işgücü olarak kullanırdı hem de savaş durumunda silahlandırarak savaş gücü olarak değerlendirirdi. Ama artık yeni durumda eskiden olduğu kadar fazla işgücüne ihtiyaç duyulmuyordu. Dönüşüm, hem ticaret burjuvazisini toprak edinmeye yöneltti hem de orta ölçekteki aristokrat sınıfı yeni bir burjuva sınıfına dönüştürdü. Birçok köylü toprağını gönüllü ya da gönülsüzce büyük toprak sahiplerine kaptırdığı ve otlaklara dönüştürülen bu topraklarda artık emeklerine de ihtiyaç duyulmadığı için, küçük çiftlik sistemi yok edildiği için,

---

22 R.H. Tawney, The Agrarian Problem in the Sixteenth Century, London, 1912, s.188-189'dan aktaran Barrington Moore Jr., Diktatörlüğün ve Demokrasinin Kökenleri (Çev:Şirin Tekeli/Alaeddin Şenel), 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2003, s.33.

23 Ağaoğulları/Köker, s.221.

köylüler kentlere doğru aktılar.[24] Ütopyada, Hythlodaeus karakterinin yakındığı vahşi bir ekonomik devrim gerçekleşmiş oldu.[25] Bu vahşi devrim, ekonomik gelişme getirmekle birlikte büyük bir yoksulluğa da neden olur. Topraksız kalan köylüler ve soyluların artık hizmetlerine ihtiyaç duymadığı için yol verdikleri askerler; yollarda, kentlerde avare dolaşan serserilere ve kentlere akan dilenci sürülerine dönüşürler. Bu durum, kentlerde hırsızlık, yankesicilik gibi suçların artmasına yol açar. More'un Ütopyayı yazdığı dönemde Londra'da 70 bin civarında dilenci vardır.[26] Kentlerdeki yozlaşma ve adi suçlar o denli artar ki, XVI. yüzyıl İngiltere'sinde hırsızlığın cezası idamdır. Buna rağmen suç oranı azalmaz aksine giderek artar.[27]

III. İSTİŞARENİN ÖNEMİ VE YURTTAŞLIK ERDEMİ

Skinner'a göre Rönesans politik kuramcıları arasında; ister skolâstik, ister hümanist olsunlar, en iyi devlet statüsünü neyin oluşturduğuna dair pek az tartışma söz konusuydu. Bir devletin, ancak ve ancak iki özelliği taşıması durumunda, en iyi devlet statüsünde olabileceği geniş kabul görmekteydi: birincisi kanunların adil ve dolayısıyla yurttaşlarının ortak iyiliğine hizmet eder olması ve ikincisi yurttaşların sonuç olarak, kendi mutluluklarını sağlayabilmeleridir. Doğaya ve insanoğlunun onuruna en yaraşır biçimde "yaşama ve iyi yaşama". Buna karşın, bunu sağlayacak koşulların nasıl sağlanacağı konusunda birbirinden farklı görüşler söz konusuydu. Dönemin hümanistleri arasında geniş kabul gören bir görüşe göre; devlet işlerini bilge bir koruyucuya devredip, devletle ilgili meselelerin sorumluluğunu yüklenmiş kişi sayesinde, onun yönetimi altında diğerleri, kamu görevinden serbest olarak(*otium*)[28], bu serbestlik sayesinde kendi yüksek amaçlarını sağlayabilmek yolunda çaba gösterebilecek dolayısıyla mutluluğu elde ede-

---

24 Usta, s.27.

25 Ağaoğulları/Köker, s.222.

26 Ağaoğulları/Köker, s.222.

27 Usta, s.27.

28 Otium terimi, muhtelif anlamlara sahiptir: Burada; tefekkür, akademik çalışma yahut kişinin kendini geliştirmek için yapacağı zihinsel çalışma için kullanacağı serbest zaman anlamında kullanılmaktadır. Burada, bu terimin karşıtı olarak negotium ise aktif kamusal yaşam, kamu göreviyle uğraşmak anlamında kullanılmaktadır.

bileceklerdir. Bu görüşün karşıtı olan yaklaşım ise; mutluluğumuzun sağlanmasının bu şekilde başkalarına emanet edilmesinin hiçbir zaman güvenli ve adil olamayacağını, en iyi devlet statüsüne erişebilmenin tek mümkün yolunun kamu görevlerini (*negotium*) üstlenebilecek bilinç ve yeterlilikte yurttaşlar yetiştirmek ve bu yurttaşların devlet yönetimine katılacağı cumhuriyetçi bir yönetime bağlı olmaktır.[29] Söz konusu görüşlerin kökleri, dayanakları Antik Yunan ve Roma'ya uzanmaktadır. Bu tartışmalar bağlamında Ütopyanın ilk kitabında More, iki önemli hususu ele alır: birincisi, felsefe alanında kendini geliştirmiş olan yurttaşın devletin yönetiminde, kamusal yaşamda aktif bir rol oynayıp oynamaması hususundadır. Filozofların, prenslere danışmanlık yapması ya da yapmaması gerekliliği o dönemde, Hıristiyan hümanistleri arasında yoğun bir tartışmanın konusudur.[30] İkincisi ise, hangi özellikleri taşıyan yurttaşların devletin yönetiminde aktif rol oynayabileceğine ilişkindir. More, Ütopyanın birinci kitabında Raphael Hythlodaeus karakteri vasıtasıyla bu hususa ilişkin Platon'cu bakış açısını ortaya koyar. Bu karakterle ilk karşılaşmada, onun sıradan bir gezgin olmadığı ifade edilir. O, daha ziyade Platon tarzında bir kâşiftir, politik yaşama ilişkin hakikati arayan bir adam.[31] Bu hususta, More'un Ütopyanın birinci kitabında yaptığı Çiçero'cu hümanizmi dirilterek, Platon'cu anlayışın karşısına koymaktır. Diyalogdaki More figürü, kuzey Avrupa saraylarının giderek artan biçimde konukseverlik göstermediği bir hümanist ideali yeniden ifade eder: aktif ve politik olarak eğitimli yurttaşlığa dayanan sivil kendini yönetim ideali.[32] Platon'un "Devlet"inde filozofun kamu görevinde yer alıp almaması hususu da ele alınmıştır. Platon'a göre daha en başından itibaren "olması gerektiği" biçimde temeli atılıp, kurulmamış olan bir devlette filozofun politikadan uzak durmasını yeğler.[33] Öncelikle,

---

29 Quentin Skinner, Visions of Politics, Volume 2: Renaissance Virtues, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, s.215-218.

30 Skinner,s. 223.

31 Skinner, s.220.

32 Skinner, s.223.

33 "…Çoğunluğun ne çılgın olduğunu, hiçbir politika adamının doğru dürüst düşünemediğini, ölümü göze almadan, kimsenin onunla birlikte doğruluktan yana gidemeyeceğini anlar. Azgın hayvanlar arasına düşüp de onlarla işbirliği etmek istemeyen biri gibi, tek başına bu azgın sürüye karşı kafa tutamayacağını, ne devlete, ne dostlarına, ne de kendine yararı dokunmadan ölüp gideceğini görür, görünce de bunu, kimsenin işine karışmayıp rahatına bakar. Fırtınaya yakala-

yanlış biçimde kurulmuş düzenlerde, halk filozofların değerini bilemez ve onun yol göstericiliğini kale almaz.[34] Bunun yanı sıra, doğrudan filozofların başında bulunup, yönetmediği bir devlet biçimi; onun içinde yaşayan filozofun da bozulup yozlaşmasına yol açan bir düzeni ifade eder. Düşünüre göre, filozof yaratılışı kendine uygun eğitimi bulursa, gelişip bütün değerlere ulaşır. Buna karşın bu tohum, kötü bir toprağa (yanlış biçimde kurulmuş bir devlet ve toplum düzenine) ekilir ve orada büyürse vermeyeceği zarar, kötülük kalmaz.[35] Platona göre filozofa uygun olan devlet biçimi henüz kurulmuş değildir. Dolayısıyla filozof da, ekildiği toprağın uygun olmaması nedeniyle yozlaşan bir bitki gibi, içinde yaşadığı düzenin olumsuz koşullarının etkisiyle bozulur, başka bir doğaya dönüşür.[36]

Ütopya'nın birinci kitabında Peter Giles, More'u Raphael Hythlodaeus'la tanıştırır. Hythlodaeus karakteri bilgili bir gezgindir. Mükemmel seviyede antik Yunanca ve biraz Latince bilmektedir. Felsefeyle uğraşan Portekizli gezgin, sahip olduğu babadan kalma tüm mirası ardında bırakıp, dünyayı gezip görme amacıyla Amerigo Vespucci'ye katılmış, dünyanın o güne dek bilinmeyen kısımlarını gezmiştir.[37] Hythlodaeus, sohbetleri esnasında, hem Avrupada hem de gezip gördüğü uzak diyarlarda yaşayan toplumların bazı kusurlarını öyle mantıklı biçimde analiz eder ve o toplumların adet ve yasalarını, o kadar iyi anlatır ki,

---

nıp da rüzgârın savurduğu toz, yağmur sağanağından korunmak için bir duvarın arkasına sığınan yolcu gibidir. Çevresinde olup biten yolsuzluklar, haksızlıklar ortasında temiz kalmakla kendini mutlu sayar. Güzel umutlara bağlanıp, iç rahatlığıyla hayattan çıkar gider" (Platon, Devlet (Çev. Sabahattin Eyüboğlu / M. Ali Cimcoz),Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 10.Baskı, İstanbul, 2006, s. 209).

34 Platon, 198-200.

35 Platon, s.203-209. Platon, başlangıçta filozof yaradılışlı olup da, sonradan bozulup, yozlaşanlardan bahsederken özellikle Sofistleri hedef almaktadır.

36 Platon, s. 209. Filozofa uygun olan devlet biçimi aynı zamanda halka da uygun olan devlet biçimidir. Platon'un Devlet isimli eserinde ele aldığı bu ideal devlet düzeninde filozof (ya da filozoflar)devleti yönetecektir. Mevcut devletler açısından da; Platon, filozoflar bu devletlere kral olmadıkça ya da bu devletlerin başına geçen krallar aynı zamanda filozof da olmadıkça, böylece aynı insanda devlet gücüyle akıl gücü birleşmedikçe, mevcut kurulmuş devletlerin başının dertten kurtulamayacağını ifade eder(Platon, s. 182).

37 More, Thomas, Ütopya (Çev:Çiğdem Dürüşken), Kabalcı Kitabevi, 2. Basım, İstanbul, 2012, s.51-53. Bu esere sadece "Ütopya" olarak atıf yapılacaktır.

Peter Giles ona, nasıl olup da oralarda bir kralın maiyetine girmediğini sorar ve hiçbir kralın onun gibi birini elinden kaçırmak istemeyeceğine emin olduğunu, hatta bu yoldan servetine servet de katıp, eşinin dostunun geçimine büyük katkı sağlayabileceğini söyler.[38] Hythlodaeus buna cevap olarak; akrabalarına karşı sorumluluğunun olmadığını çünkü bütün varını yoğunu akrabaları ve dostları arasında paylaştırdığını, böylece onlara karşı olan sorumluluğunu yeterince yerine getirdiğini düşündüğünü söyler. Hythlodaeus'a göre onlar bu iyilikten memnun olmuşlardır ve onlar için kendisini bir krala köle kılmasını ondan istemeyecek ya da beklemeyeceklerdir. Giles, Hythlodaeus'a cevaben kendisinin önerdiğinin bir krala köle olması değil, onun maiyetine girmesi olduğunu ifade eder. Hythlodaeus yanıt olarak, bir kralın maiyetinde olmakla, köle olmak arasında sadece bir hece farkı olduğunu söyler.[39] Giles'e göre Hythlodaeus ancak bir kralın maiyetine girip, hizmet ederse başkalarına özel ya da genel anlamda yararlı olabilecek ve bu şekilde daha mutlu bir yaşama kavuşabilecektir. Hythlodaeus ise mevcut halinde istediği gibi yaşayabildiğini, kendisine önerilen yaşam tarzının ise ruhuna uymayacağı görüşündedir. Zaten iktidardakilerin dostluklarını kazanmak için etraflarında dolanan çok sayıda adam varken, ondan ya da ona benzeyen birilerinden mahrum kalmaları, krallar için çok büyük bir kayıp olmayacaktır.[40] Bu noktada devreye More karakteri girer ve derdi ne para ne de iktidar olan Hythlodaeus gibi adamlara büyük saygı duyduğunu ama bu tarz bir yaşam onu rahatsız etse dahi, dehasını ve gayretini kamu işlerine harcamış olsaydı, soylu ruhuna, felsefeci yaradılışına uygun bir iş yapmış olacağını, bu hizmetin de en iyi biçimde büyük bir kralın meclisine katılarak, kralı dürüst ve şerefli eylemlerde bulunmaya teşvik ederek gerçekleştirebilecek olduğunu, bilgi birikimi ve yeteneğiyle herhangi bir krala mükemmel bir danışman olabileceğini ifade eder.[41]

---

38 Ütopya, s.59-61.

39 Ütopya, s.61. Latincede "köle olmak" ve "maiyetinde olmak" fiillerinin yazılışında bir hecelik fark vardır.

40 Ütopya,s. 61.

41 Ütopya, s.63. More karakteri bu noktadan itibaren kamu görevi üstlenme meselesi hakkında adeta Çiçero'nun bu konudaki görüşlerini seslendirmektedir. Çiçero'ya göre erdemler sadece zihin hareketliliği değil, aynı zamanda eylem de gerektirir. Erdemin övgüsü tümüyle eylemden kaynaklanır. Düşünür, Platon'un hakikati arayan filozofların, bu arayış çabasında odakladıkları konular dolayısıyla, uğruna insanların birbiriyle çekişip, mücadele ettiği konuları küçümseyip, önemsemedik-

Hythlodaeus ise bir krala danışmanlık yapmasının iyi olacağı fikrini yerinde bulmaz ve nedenlerini şu şekilde açıklar: öncelikle kralların büyük çoğunluğu barışı kuracak sanatlardan çok savaş sanatlarına düşkündür ve kendisi de bu sanatlardan hiç anlamamakta, anlamak da istememektedir. Birçoğu da payına düşen ülkeyi iyi yönetmek yerine meşru olsun ya da olmasın, her türlü yola başvurup bütün gayretini yeni krallıklar elde etmeye harcamaktadır. Ayrıca krallara danışmanlık yapan diğerleri; kendini beğenmiş ve başka hiç kimsenin fikrini beğenmeyen, buna karşın kralın gözüne girebilmek uğruna kralın gözdesi olanların söylediği en saçma fikirlere dahi alkış tutabilmektedirler. Başkalarının düşüncelerini kıskanan ve krala dalkavukluk yapanlardan oluşan bir kral meclisinde, genel-genel geçer, beylik düşüncelerin dışında bir fikir öne sürene karşı husumet gösterilecektir.[42] Hythlodaeus kendisinden tamamen farklı eğilimlerde olanların huzurunda söyleyeceklerinin, sağırlara masal anlatmaktan farklı olmayacağı görüşündedir. More, Hythlodaeus'un bu görüşlerine kısmen katılarak, Hythlodaeus'un savunduğu türden bir okul felsefesinin ancak dostların bir araya geldiği bir sohbet için uygun olabileceğini ama kralların meclisinde bu tarz bir felsefenin yeri olamayacağını ifade eder. Buna karşın More'a göre bir başka tarz felsefe de vardır. Kendi sahnesinin ne olduğunu bilen ve kendisini oynanmakta olan oyuna uyarlayıp, zarif ve şık bir biçimde rolünü sergileyen. More'un önerdiği, oynanmakta olan oyuna uymayan bir rolle ortaya çıkıp, söz konusu oyunu, başka bir oyun türüne dönüştürmeye çalışmak yerine, eldeki oyuna uygun bir rolü oynamak ve bu rolü oynarken de, mümkün olduğunca olumsuzlukları hafifletip, gidere-

lerini, Platonun bu nedenle filozofları adil gördüğünü belirtir ama bu hususta Platona katılmaz. Çiçero'ya göre, filozoflar aslında haksızlık yaparak kimseyi incitmediğinden adaletin bir türünü yerine getirmiş, fakat öte yandan kendilerini sadece öğrenmeye adayıp, korumaları gereken kişileri terk ederek, adaletin başka bir türünü ihlal etmiş olurlar (Marcus Tullius Cicero, Yükümlülükler Üzerine, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1.Basım, İstanbul, 2013, s.10-11,15). Çicero'ya göre, bilgelik eyleme dönüşmedikçe, doğa bilgisi ve ona dönük tefekkür güdük kalmış, tamamlanmamış demektir. Söz konusu eylem de; en iyi insani unsurları, insanlar arasındaki birliği korumada görülür. Dolayısıyla, insanlar arasındaki birliği ve toplumu koruma hedefini güden her yükümlülük, bilme ve bilim yükümlülüğünden önce gelir. Çiçero'ya göre filozoflar da gerektiğinde bir üyesi olduğu toplumun iyiliği için kamu görevi üstlenmelidir. Filozof olsun ya da olmasın, doğa tarafından işleri idare etmeleri için donatılmış olan insanlar, mevki edinmede ve kamu işlerini yerine getirmede asla tereddüt etmemelidir(Cicero, s.33,66-69).

42 Ütopya, s.63-65.

bilecek şekilde davranmaktır. More'a göre devlette, kral meclislerinde işler böyle yürür. Yerleşik kötü, yanlış düşünceleri kökünden söküp atamıyorsun diye, müzminleşmiş sorunlara yüreğinden geldiği şekilde çare olamıyorsun diye, toplumu kendi haline bırakıp gidemezsin. Bunun yerine dolaylı bir yoldan meselenin üzerine gidip, mevcut koşulların elverdiği ölçüde elinden gelen tüm çabayı sergilemek gereklidir. Böylece bazı sorunları tam olarak çözüp, iyi bir noktaya getiremesen bile, hiç olmazsa kötülüğü törpülemiş olursun. Hythlodaeus, More'un uzlaşmacılığı öneren görüşüne karşı çıkar; ona göre böyle bir davranış tarzını benimsemesi halinde, hakikati söyleyemez hale gelecektir. Üstelik kral meclisinde uzlaşmacı olayım derken, en kötü, en zalimce kararların altına imza atmak durumuna düşebilirsin. Kendileri düzeleceğine, en iyi insanı bile baştan çıkarabilecek meslektaşların arasına bir kez girildi mi, artık yararlı bir iş yapma imkânı kalmaz. Onların yozlaşmışlıkları kişiye bulaşır ve, ya o kişi de onlar gibi ahlaksız olur ya da şerefli ve masum kalıp, diğerlerinin budalalıklarına ya da hilelerine paravan olur. Dolayısıyla, dolaylı yol yaklaşımıyla herhangi bir şeyi iyiye döndürmek mümkün değildir.[43] Platon'un benzetmesiyle; bilgeler caddelere dökülen halkın sağanak halde yağan yağmur nedeniyle iliklerine kadar ıslandıklarını görünce, onlara onca dil döküp, anlatmaya çalışırlar ama insanları bir türlü yağmurun altından uzaklaşıp evlerine girmeye ikna edemezler. Dışarı çıksalar, hem kimseye bir faydaları olmayacak, hem kendileri de diğer insanlar gibi ıslanacaktır. Bu nedenle evlerinde kalırlar, diğerlerinin budalalığını tedavi edememiş olsalar da en azından kendilerini güvenceye alır ve bununla yetinirler.[44]

Rönesans kuramcıları arasındaki, en iyi devlet statüsüne ilişkin ikinci tartışma konusu ise, en iyi devlet düzenine ancak halkın yönetiminin mevcut olduğu bir devlet düzeni içinde siyasal açıdan aktif yurttaşlar olarak yaşarsak erişilebileceği hususunda anlaşanlar arasında gerçekleşir. Bu ikinci husus, kamuya ilişkin görevleri etkili bir biçimde yerine getirebilmesi için bir yurttaşın sahip olması gereken niteliklere ilişkindir. Bir başka deyişle, mesele bir yurttaşın ortak iyiliğe hizmet etmeye en uygun hale gelmesini sağlayan niteliklere; en fazla onuru, itibarı hak eden, Rönesans yazarlarının kullanmayı sevdiği kelimelerle ifade edilirse; gerçekten soylu yurttaşı tanımlayacak niteliklere ilişkin-

43 Ütopya,s.129.

44 Ütopya,s. 129.

dir.[45] Hümanistlere bu konuda skolâstik ve nihai olarak Aristotelesçi kaynaklardan belirsiz bir cevap miras kalmıştır. Bu entelektüel miras hakkındaki şüphelerini, *vera nobilitas* kavramı hakkında diyaloglar yazıp, bu diyaloglarda kendi ideallerini, ortak kabul gören bakış açısıyla karşı karşıya getirerek dramatize etme, onların favori edebi stratejisi haline gelmiştir. Genel olarak kabul edilen görüşe göre; devletteki itibarlı pozisyonları işgal etmek için en uygun yurttaşlar, soylu bir sülaleden gelen ve bu sülaleden gelen varlığa sahip olan yurttaşlardır. Tiptoft'un kısa ve öz ifadesiyle, önerme; soyluluğun asalet ve zenginliğe yaslanmasıdır. Soy, önemli görülmekle birlikte, servetin gerçek soyluluğun koşullarından biri olduğuna odaklanılmıştır. Eğer varlıklılık gerçekten bir koşul ise, bu varlıklılığın kişiye miras kalmış olması gerektiği genel kabul görür. Bunun yerine kişinin kendi yeteneklerinin bir ürünü ise, bu durum, o kişinin devletteki söz konusu itibarlı görevler için en liyakatli yurttaş olarak görülebilmesine engel olur.[46] Bunun altında yatan varsayım, varlıklı olmanın, yurttaşlık erdeminin verimli biçimde uygulanabilmesini garantileyen araçlardan biri olmasıdır. Gerçek soyluluğa ilişkin bu tip varsayımlar, sadece skolâstik argümanlar olarak değil, geniş kabul gören inançlar olarak hümanist diyaloglarda da sıklıkla görüldü.[47] Soyluluğu, varlıkla ilişkilendirmek özünde Aristotelesçi karakterdedir.[48] Öte yandan o dönemde, Aristoteles'in konuyla ilgili görüşlerinin bazı yazarlarca aslında kısmen yanlış yorumlanmış olduğu söylenebilir.[49]

---

45 Skinner, s.224.

46 Skinner, s.224-225.

47 Skinner, s.226.

48 Skinner, s.225.

49 Aristoteles, yurttaşı tanımlama meselesi bağlamında; en iyi devletin işçileri yurttaş yapmayacağını, çünkü yurttaşlığın aşağılık işlerden (kastedilen özellikle zihinsel olmayan emek, kol emeğidir) muaf olanlara özgü olduğunu belirtir. Aristokratik ya da yöneticiliğin beceriye dayandığı rejimlerde bu insanlar yurttaş olamazlar çünkü düşünüre göre bir işçinin ya da bir başkası adına ücretle iş yapan kişinin, gerekli yetenekleri ve liyakati edinebilmesi mümkün değildir (Aristoteles, Politika (Çev: Furkan Akderin),Say Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2015, s.96; Aristoteles, Politika (Çev:Mete Tunçay),Remzi Kitabevi, 7.Basım, İstanbul,2004, s.77-78). Düşünüre göre, kölelerin yaptığı türden işleri yapabilmek ve yapıyor olmak da köleliktir. Tüm işçiler ve zanaatkarlar da bu kategoriye dahildir. Bir kişinin, dilediği takdirde bir şeyi yapmama serbestisi yok ise, sadece bir efendinin talimatlarını yerine getiriyorsa, bu iyi bir yurttaşın öğrenmesi gereken bir şey değildir.

Çünkü köleler ya da kölelerin yaptığı türden işleri yaparak geçimini sağlayanlar sadece emirleri yerine getirmeye, itaat etmeye alışırlar. İyi bir yurttaş hem yönetme hem de yönetilme bilgisine sahip olmalıdır. Burada söz konusu olan özgür yurttaşların, diğer özgür yurttaşları yönetmesi ya da onlar tarafından yönetilmesidir (Aristoteles, (Akderin), s.94-95, Aristoteles, s.75-76). Ticaretle uğraşmak da, tıpkı kol emeğiyle çalışan işçiler ve zanaatçılar gibi kişinin yurttaş olarak kamu görevleri üstlenebilmesi, devletin yönetimine katılabilmesi için sahip olması gereken bilgi ve beceriyi edinebilmesine engel olur. Düşünür, Theabai'de, ticaret yapmayı bırakan bir kişinin, bir devlet görevine atanabilmesi için aradan on sene geçmesi gerektiğini öngören bir yasa olduğundan bahseder (Aristoteles, (Akderin), s.96, Aristoteles, s.78). Aristoteles'in anlayışında sadece özgür doğmuş, yetişmiş olan ve siyasi yönetime katılabilmeyi, üstlenilecek kamu görevlerini layıkıyla yerine getirebilmeyi mümkün kılacak bilgi ve zihinsel becerileri elde edebilecek serbest zamana ve imkana sahip olmuş olanlar yurttaş olabilirler. İnsanlar arasında çeşitli konularda eşitsizlikler vardır. Siyasi yönetim söz konusu olduğu zaman, kamu görevlerinin kimler tarafından yerine getirileceği söz konusu olduğunda; insanların yalnızca devletin yapısına etkide bulunan eşitsizlikleri dikkate alması doğal ve haklıdır. Toplum yaşamına katkıda bulunan özellikler ise soyluluk, özgür olmak ve zenginliktir. Toplumun bireylerinin özgür kişiler olmaları ve vergi vermeleri gerekir. Ama bu nitelikler yeterli değildir. Yurttaş sıfatını almaya layık olacak kişinin aynı zamanda adil ve cesur olması da gereklidir. Çünkü, bu nitelikler olmadan bir kentin (Polis) yaşamını sürdürebilmesi mümkün değildir. Özgür insanlar ve servet olmaksızın bir şehir var olamaz, adalet ve yiğitlik olmadan da iyi bir biçimde yönetilemez(Aristoteles,(Akderin), s.109-110, Aristoteles, s.91-92). En iyi anayasaya sahip olan bir devlette; yurttaşların işçi, zanaatkâr, çiftçi ya da tüccar gibi yaşam sürmemesi gerekir. Öyle bir yaşam hem soylu hem de erdemli değildir. Yurttaşların, erdemlerini geliştirecek rahatlıkları ve yurttaş etkinlikleri için serbest zamanlarının olması gereklidir(Aristoteles,(Akderin), s.234, Aristoteles, s.210-211). Aristo'nun siyasi kuramını bir bütün olarak ele aldığımızda; servete, malvarlığına sahip olma koşulunun yurttaşlık için gereken koşullardan biri olduğu görülür ama bu tek başına yeterli değildir. Diğer nitelikler de olmadan, tek başına bir anlam ifade etmez. Malvarlığının miktarının da, bir kişinin önemli seviyede zihinsel emek gerektirmeyen işlerle uğraşmak zorunda kalmadan yaşayıp, kendine kalan serbest zamanda felsefe başta olmak üzere çeşitli alanlarda kendini özgürce geliştirebileceği bir seviyede olması yeterli olacaktır. Örneğin, bir kamu görevi için rekabet eden kişilerin, diğer konulardaki nitelikleri eşdeğer ise ya da diğer konulardaki farklılıkların söz konusu görevin iyi bir biçimde, layıkıyla yerine getirilmesine bir etkisi olmayacak ise adaylar arasından, o görevi en iyi şekilde yerine getirebilecek niteliklere en fazla kim sahipse, onun o göreve atanması söz konusu olacaktır, daha soylu bir aileye mensup olmak ya da daha zengin olmak değil (Aristoteles (Akderin), s.109, Aristoteles, s.91).

Buna karşın, bazı hümanist yazarlar tarafından bu görüş kabul kabul edilmedi. Onların argümanı, gerçek soyluluğun erdemli olmak olduğudur. Bir başka deyişle, erdeme sahip olmak, bir kişinin gerçek anlamda soylu olarak kabul edilebilmesi için tek mümkün temeldir.[50] Bu görüşü savunan hümanistler, özel mülkiyetin kendisine karşı değildiler. Bunlar, soyluluğun sosyal temeline ilişkin genel kabul gören inançları onaylamalarına karşın, bir kişinin sırf kendisine miras kalan serveti olduğu için, soylu olarak görülmesini kabul etmediler.[51]

Skinner'a göre More'un, Ütopya'daki amaçlarından biri gerçek soyluluğun anlamı hakkındaki tartışmaya müdahil olmaktır. Hythlodaeus karakteri vasıtasıyla, taklit ve gerçek soyluluk arasındaki fark ortaya konulur. Ütopyanın birinci ve ikinci kitabında; döneminin İngilteresinde ve Avrupa'da soylular ve ruhban sınıfının ve onların hizmetkârlarının ellerinden toplum için faydalı bir iş gelmeden, miskinlik içinde, halkın emekçi kesiminin ürettikleri sayesinde yaşayıp, halkı sömürmeleri buna karşın[52] Ütopyalıların devletinde bu türden bir "soylu" sınıfının bulunmaması, para kullanmamaları, altın, gümüş gibi madenlere değer vermemeleri[53] ve insanların çıldırmışçasına sanki tanrıymışlar gibi zenginlere tapmalarından iğrenmeleri[54] gibi muhtelif anlatımlar vasıtasıyla gerçek anlamda soyluluğun hem ne olmadığı hem de ne anlama geldiği ortaya konulur. Ütopyalıların, soyluluğun sahte görünümünü reddederek, benimsedikleri yaklaşım zaten Çiçeroda ve onun hümanist takipçilerinde karşılaşılan yaklaşımdır.[55]

---

50 Skinner, s.227.

51 Skinner, s.228.

52 Ütopya, s.71-79,333-337.

53 Ütopya, s.197-205.

54 Ütopya, s.207. Hythlodaeus'a göre; Utopia ülkesi dışında soylu olarak adlandırılan kişilerin, kimseye faydası olmayan içi boş saygı gösterilerinden gurur duymaları akılsızcadır. Onların atalarının soyluluğu kuşaklar boyu tesadüfen zengin olmalarından, özellikle toprak zengini olmalarından kaynaklanır, Ütopya haricindeki diyarlarda soyluluk zenginlikten başka bir anlam içermez (Ütopya, s.221).

55 Skinner, s.231. Çiçero, erdem hakkındaki görüşlerini özellikle "Yükümlülükler Üzerine" isimli eserinde detaylı olarak açıklamaktadır. Çiçero'nun erdem anlayışıyla, Ütopya halkının erdem anlayışı büyük ölçüde örtüşse de aralarında bazı önemli farklılıklar da vardır. Örneğin, Ütopyada haz ilkesinin önemi gibi. Çiçero'nun erdem anlayışıyla ilgili örnekler olarak, onun şu düşünceleri zikredilebilir: Çiçeroya göre ahlaken doğru olan her şey dört unsurun birinden doğar,

Hythlodaeus'un Ütopyanın ikinci kitabında dile getirdiği tasvirler, soyluluğa ilişkin doğru görüşü benimsemekten kaynaklanan sosyal faydaların bir anlatımı olarak okunabilir.[56] Buraya kadar, Hythlodaeus erdem ve gerçek soyluluk arasındaki eşitliği savunmuş ve pekiştirmiştir. Ütopyanın birinci kitabının son kısmında işaretini verdiği diğer argüman ise dönemin Rönesans hümanistleri tarafından genel kabul gören sınırların ötesine geçen bir argümandır. Bu argüman, açıkça daha radikal ve karakteri itibarıyla Platoncu bir argümandır.[57] Önerdiği, toplumdaki sorunların kökten çözümlenmesi için özel mülkiyetin kaldırılması ve ortak mülkiyet düzenine geçilmesidir. Skinner'a göre More'un yaptığı, hümanist dostlarının önüne bir meydan okuma koyarak onların politik görüşlerinin tutarlılığı hakkında bir şüphe oluşturmaktır. Bir yanda

bunlar; 1. Kişinin gerçekliği kavramasından (gerçeğin araştırılması ve keşfi erdeme has bir işlevdir), 2. İnsanlar arasındaki birlikteliğin gözetilmesinde, insanın kendisini bu birlikteliğe vakfetmesinde ve yaptığı anlaşmalara sadık kalmasında, 3. Soylu zihnin yüceliğinden, 4. Ilımlılığın ve ölçülülüğün egemen olduğu düzene uygun olarak yapılan ve söylenen şeylerden. Birinci erdemi takip eden diğer üç erdemde yaşama eyleminin kapsadığı korunması ve tedarik edilmesi zorunlu unsurlar öne çıkarlar, bu sayede insanların birlikteliği ve aralarındaki bağ muhafaza edilebilir; ruh asaleti ve yüceliği kişi kendisinin ve ailesinin malvarlığını artırıp, yarar sağlarken değil, aksine bu tür kazanımları küçümserken ışıldar. Yaşamdaki her şeye bir sınır ve ölçü belirleyerek de ahlaki doğruluk korunur. Dört kaynaktan en kapsamlı olanı, sayesinde insanın insanla birlikteliğinin mümkün olabilmesini sağlayan düşüncedir. Bu da, iki kısımdan oluşur: Birincisi, erdemin en parlak yüzü olan adalettir. İkincisi ise iyilikseverlik, yardımseverliktir (Cicero, s.9-11). Kişi ihtiraslardan kaçınmalı, para arzusundan uzak durmalıdır; hiçbir şey zenginliği sevmekten daha fazla alçak ve küçük bir ruha özgü değildir ve hiçbir davranış biçimi eğer ona sahip değilsen parayı küçümsemenden, sahipsen de onu cömertlik ve hayırseverlik için harcamandan daha doğru ve yüce değildir(Cicero, s. 31). "… devlet şu anlayışla varlığını sürdürür: Bir insanın kendi yararı için başka bir insana zarar verme hakkı yoktur. Zira yasaların amacı ve arzusu vatandaşlar arasındaki bağların zarar görmemesidir. Eğer birisi bu bağları koparırsa, yasalar onu ölümle, sürgünle, zincirle ya da para cezasıyla dizginler. Doğanın kutsal aklı ve insani yasa amacına büyük ölçüde ulaşır. Kim bu amaca boyun eğmek isterse, başkasına ait olanın peşinde koşmak gibi bir davranışın içinde olmayacağı gibi, başkasından aldığı şeyi de kendisine yakıştırmaz, doğayla uyumlu yaşamak isteyen herkes ona boyun eğecektir. Zira ruh yüceliği ve asaleti, dostluk, adalet ve cömertlik doğaya hazdan, yaşamdan ve zenginlikten daha uygundur" (Cicero, s.120).

56 Skinner, s.232.

57 Skinner, s.234.

miras kalan zenginliğin gerçek soyluluğun bir kriteri olarak değerlendirilmesine karşı çıkarken, diğer yandan özel mülkiyetin vazgeçilmezliği, soy ve genel anlamda; "derece, öncelik ve mevki"de herhangi bir iyi düzenlenmiş toplumun ön koşulları olarak ısrar etmektedirler.[58] More, bu çelişkiyi göstermek ister. Dostları olan diğer hümanistler gibi, Thomas More da, özel mülkiyetin kaldırılması çabasının pratikte uygulanabilir olmadığını biliyordu. Ama onlardan farklı olarak, bu tip bir realizmin çok yüksek bir bedeli olduğunu da bilmekteydi.[59]

IV. ÜTOPYA'DA DÖNEMİN SOSYO-EKONOMİK ELEŞTİRİLERİ

Hythlodaeus, kralların büyük çoğunluğunun barışı sağlayacak sanatlardan ziyade savaş sanatlarına düşkün olduklarını, kralların çoğunun kendi idaresi altındaki ülkeyi iyi bir biçimde yönetmeye odaklanmak yerine, bütün gayretlerini meşru olsun ya da olmasın her türlü yolu kullanıp yeni topraklar ele geçirmek, yeni krallıklar elde etmek için kullandıklarını ifade etmektedir.[60] Soylular sınıfı da, elini toplum için yararlı hiçbir işe atmadan, toplumun sırtında bir asalak gibi yaşamaktadırlar. Bunun yanısıra tıpkı kendileri gibi yaşamları boyunca geçimlerini sağlayabilecek tek bir sanat bile öğrenmemiş bir aylak sürüsünü de maiyetlerinde barındırıp, kuyruk gibi peşlerinde dolaştırmaktadırlar.[61] Bazı aklı evveller, ellerinin altında kıdemli askerlerden oluşan sürekli ve güçlü bir ordu olduğunda kamu güvenliğinin garanti altına alınabileceğini sanmaktadır. Oysa soyluların beslediği bu fedai sürüleri de ve daha beteri dönemin Fransa'sında olduğu gibi; fedaileri besleme mantığına benzer bir mantıkla yurt dışından getirilen paralı askerler, barış zamanında ülkenin başına bela olmaktadır. Tarihte de örnekleri görüldüğü üzere, ellerinin altındaki hazır orduları, fırsatını bulduğunda kendi ülkelerinin kentlerini de harabeye çevirmişlerdir. Üstelik kıdemli askerlerden oluşan sürekli bir ordunun, gerektiğinde halktan toplanan askerlerden oluşan bir ordu karşısında sürekli üstün geldiği de iddia edilmemektedir.[62] Esas mesele savaştan ziyade barış olduğuna

---

58 Skinner, s.242.

59 Skinner, s.244.

60 Ütopya, s.63.

61 Ütopya, s. 71.

62 Ütopya, s.73-75.

göre bir ülke halkının aniden bir savaş çıkabilir beklentisiyle, barışı zora sokabilecek bu tip bir güruhu besleme derdi olmamalıdır. Başka bir ülkeyi ele geçirmek ya da elde tutmak için yapılan savaşlar hazineyi tüketir, yurttaşlar müthiş derecede ağır vergiler altında ezilirler, ekonomiyle birlikte yurttaşların ahlakı da çöker. Kralın yeni topraklar elde etmek uğruna açtığı savaşlar, yurttaşların yaşamını tüketir. Krallar ve danışmanları başka ülkelerin topraklarını ele geçirmek uğruna türlü savaş taktiklerine ve ince ittifak planlarına kafa yoracaklarına kendi ülkelerini, kendi toplumlarını ellerinden geldiğince kalkındırıp, üstün bir refaha kavuşturmaya kafa yormaları gereklidir.[63]

Krallar, danışmanlarıyla kafa kafaya verip, hazinelerini doldurmanın da yollarını ararlar. Bu toplantılarda danışmanları krala her türden objektif dürüstlük ilkesine, ahlaka uymayan ve meşru olmayan yollar, yöntemler önerirler. Örneğin biri çıkar, krala çok uzun bir süredir fiilen uygulanmadığı için artık kimselerin varlığını dahi bilmediği için herkesin sürekli olarak bilmeden hükümlerini ihlal ettiği bazı yasaları hatırlatıp, bu yasaları ihlal edenlerden para cezası alınmasını emredin der. Bir başkası çıkar, kral yargıçları kendi tarafına çekmeli ve her durumda kraliyet çıkarını gözeten kararlar almasını sağlamalıdır der. Bunlar, kralın tebaasının olabildiğince az malı olmasını evla görürler çünkü kralın kendi iktidarının güvenliğini sağlayabilmesi için böyle olması sağlanmalıdır. Aksi halde halk servet ve özgürlük sahibi olursa arsızlaşır. Yurttaşların, özgürlük ve servete sahip olduğu yerde, insanlar katı ve adaletsiz buyruklara sabırla boyun eğmeyi zül sayarlar. Bunun aksine, yoksulluk ve kıtlık ise insanları köreltir, uysal hale getirir ve isyana hazır cesur ruhları ezerek öğütür.[64] Oysa tüm bu yöntemler ve gerekçeler, bir kral için onursuzluk ve ahlaksızlık sayılmalıdır. Çünkü bir kralın saltanatının güvenliği kendi refahından çok halkının refahına bağlıdır. Halk kralı, kral için değil, kendisi için seçmiştir. Bu nedenle, kralın görevi kendisinin değil halkın refahını düşünmektir. Kralın sahip olduğu saygınlık, dilenciler üzerinde değil, refah sahibi olan insanlar üzerinde kurduğu hakimiyetle ölçülür.[65] Kral zevkusefa içinde ya-

---

63 Ütopya, s.107-113.

64 Ütopya, s.117.

65 Ütopya,s. 119.

şarken, çevresindeki insanlar perişan durumdaysa, bunun adına krallık değil hapishane gardiyanlığı denir.[66]

More'un Ütopyayı yazdığı dönemde İngiltere'de hırsızlığın cezası ölümdür. Hırsızlık suçu işleyenler ülkenin dört bir yanında idam edilmektedir. Buna rağmen hırsızlık vakaları azalmak şöyle dursun daha da artmaktadır. Hythlodaeus, hırsızlara uygulanan bu cezanın hem hiçbir hukuka sığmadığı hem de kamu yararına yararı olmadığı görüşündedir. Hırsızlık yapanlar bu kadar ağır, zalimce bir cezaya[67] maruz kaldıkları halde, insanları hırsızlık yapmaktan alıkoyabilmek mümkün olmamaktadır. Çünkü geçimini sağlayamaz durumu düşen bir insana ne kadar ağır ceza verilirse verilsin, onu hırsızlık yapmaktan alıkoyabilmek mümkün değildir. Hırsızlık suçu için bu kadar ağır bir ceza vermeden önce, insanlara yaşamlarını idame ettirecek imkanlar sunulsa, insanlar ölümü dahi göze alarak hırsızlık yapmak zorunda kalmayacaklardır.[68] İnsanların hırsızlık yapmak zorunda kalmalarının nedenleri vardır: İnsanlar, gerek iç savaşlar gerek diğer ülkelerle yapılan savaşlar esnasında kendi ülkesi uğruna savaşırken yaralanıp, sakat kalmışlardır ve ne eski mesleklerini sürdürebilmekte, ne de yenisini öğrenebilmektedirler. Ayrıca ellerinden toplum için yararlı hiçbir iş gelmeyen, toplumun üreten kesimlerini sömüren soyluların maiyetinde yer alan, yine kendileri gibi savaşmaktan başka bir şey bilmeyen hizmetkarları, fedaileri vardır. Bunların da bir kısmı efendileri ölünce ya da hastalanınca kapı dışarı edilmektedir. Savaşmak dışında bir meslek bilmediklerinden, bunlar da karnı aç işsizler sürüsüne katılmaktadırlar. Hepsinden önemlisi ve

---

66 Ütopya, s.121.

67 Hythlodaeus, sırf para çaldığı için bir insanın canını almanın bütünüyle adaletsiz olduğunu ifade eder. İnsan yaşamı, hiçbir dünya malıyla kıyaslanamaz. Böyle bir cezanın para çaldığı için değil de, yasalar ihlal edildiği ve adalet hiçe sayıldığı için verildiği gerekçesi öne sürülür ise, yapılanın; "aşırı adalet, aşırı haksızlık doğurur" deyişindeki duruma denk düşmesi söz konusudur (Ütopya, s.85). Hythlodaeus hırsızlık suçu için yürürlükteki hukukun öngördüğü ölüm cezasını ilahi hukuk açısından da değerlendirir: Tanrı, kimseyi öldürmemeyi buyururken, para çaldı diye birini öldürmek, yürürlükteki yasayı, ilahi hukuktan üstün tutmak anlamına gelecektir. Musa'nın yasası çok sert ve acımasız olduğu halde hırsızlık suçuna ölüm değil para cezası verir. Bu durumda, Tanrının merhamet üzerine kurulu yeni yasasında insanların birbirine daha zalim davranma hakkını verdiği düşünülemez (Ütopya, s.87).

68 Ütopya, s.69.

İngiltere'ye özgü olan neden ise; toprak sahibi soyluların ve hatta ruhbanların; çiftliklerinden sağladıkları kiralardan ve kazançlardan memnun olmayıp, daha çok para kazanma hırsıyla, yün üretimi için toprakları çitle çevirip, tarım arazilerini otlaklara dönüştürerek, o topraklarda çiftçilik yaparak geçimini sağlayan çiftçi ailelerini geçimini sağlama imkanından yoksun bırakmalarıdır. Artık koyun sürüleri için otlağa dönüştürülmüş topraklarda, sürüleri gözetmek için bir çoban yeterli olduğundan, ziraat mesleğiyle uğraşan çiftçi aileleri eskiden geçimlerini sağladıkları yerlerden göç etmek zorunda kalmaktadır. Onların da akıbeti, hırsız ya da dilenciye dönüşmeleridir.[69] Öte yandan yün fiyatları da yüksektir ve bu yünden elbise imal eden yoksul esnafın da alım gücü kalmaz. Çünkü koyun pazarında çok zengin birkaç kişinin hakimiyeti vardır ve fiyatları kendi çıkarlarına göre belirlemektedirler.[70] Tüm bu olumsuz koşulların doğurduğu yoksulluğun, sefilliğin üzerine, bir de bazı pahalı zevkler eklenmektedir. Onca soruna rağmen, soylulardan esnafa, köylülere kadar, her tür sınıftan insan son moda kıyafetlere, pahalı yiyeceklere büyük paralar harcamakta, kumarhaneler, genelevler verilen hizmetlere tutkun insanların parasını, süngerin suyu emdiği gibi emmektedir. Çözüm ise bu ölümcül zehirleri defetmek ve bir yasa çıkarıp, viraneye döndürülen çiftlikleri, onların bu hale gelmesine neden olanlara yeniden inşa ettirmek yahut bunu gönüllülere bırakmak, zenginlerin haklarını sınırlayıp, tekelciliği önlemek ve ziraatı yeniden canlandırıp, dokumacılığı da yeniden yapılandırarak, mesleğini yapamaz duruma düşürülmüş olanları ve mesleği olmayanları meslek sahibi yapıp, geçimlerini sağlayabilir duruma getirmektir. Yoksulluğun nedeni, kaynağı olan sorunlar çözülmedikçe hırsızlığı önlemek için uygulanan adaletle övünmenin anlamı yoktur. Böyle bir adalet, gerçekte ne faydalıdır ne de adildir.[71]

Hythlodaeus, Ütopyanın birinci kitabında bahsettiği tüm sorunların temel çözümünün özel mülkiyetin ortadan kaldırılması olduğunu düşünmektedir. Bazı yasalarla, toplumsal sorunların doğurduğu marazalar geçici ve yüzeysel olarak bir dereceye kadar hafifletilebilir ama tamamen ortadan kaldırılamaz. Üstelik bu tip yüzeysel tedbirler, bedenin bir yerindeki yarayı iyileştirmeye çalışırken bir başka yerinde daha

---

69 Ütopya, s.77-79.

70 Ütopya, s.79.

71 Ütopya, s.81-83.

büyük bir yaraya neden olur. Bir toplumda özel mülkiyet var olduğu sürece toplum sağlıklı bir yapıya kavuşamayacaktır.[72] Ona göre, özel mülkiyetin mevcut olduğu ve her şeyin para ile ölçüldüğü bir düzende, toplumun adil biçimde yönetilebilmesi ya da refaha kavuşabilmesi mümkün görünmemektedir.[73]

V. ÜTOPYA DEVLETİNİN ÖZELLİKLERİ

Uzun zaman önce Utopus adlı kumandan daha sonra Ütopya adını alacak olan Abraxa topraklarını ele geçirip, adaya kendi adını vermiştir.[74] Hythlodaeus, Ütopya adasının spesifik konumundan bahsetmez ama onun anlatımından, adanın da içinde yer aldığı bölgenin Ekvatorun ötesinde kalan ve o dönemlerde yeni yeni keşfedilmeye başlanan bir bölgenin içinde yer aldığı anlaşılır.[75] Başlangıçta bir yarımada olan Abraxa toprakları sonradan bir ada haline getirilmiştir. Utopus ordusuyla bu toprakları ele geçirdikten sonra ilk iş olarak, Abraxa topraklarının kıtayla birleştiği yerde 15 mil genişliğinde bir kanal açtırıp, ülkenin her tarafının denizle çevrilmesini sağlamıştır. Abraxanın yerlilerini, sırf kendi üzerlerine böyle bir angarya yüklendiğini düşünüp, gücenmesinler diye,bu işi gerçekleştirmek için kendi askerlerini ve Abraxa'nın yerlilerini birlikte seferber etmiştir.[76] Utopus bu toprakların kaba ve cahil yerli kavimlerini, o kadar yüksek bir kültür ve uygarlık seviyesine ulaştırmıştır ki, yeryüzünde yaşayan hiçbir ulus bu konularda

---

72 Ütopya,s.135.

73 Ütopya, s.131. Hythlodaeus, dünyanın en bilgesi olarak nitelendirdiği Platon'un, toplumu bir bütün olarak refaha götürecek yegâne yolun, mülkiyetin eşit şekilde paylaştırılmasında gördüğünü belirtir. Platon, siyasal kuramında mal ortaklığı öngörür ama bunu "Devlet" eserinde sadece koruyucular sınıfı için kabul eder (Platon, Devlet, s. 113-115,169-170). Daha sonra yazdığı, "Yasalar" eserinde ise, birinci sınıf (İdeal devlet) devlette tüm yurttaşlar için kadınların, çocukların ve bütün malların ortak olması ve özel mülkiyetin insan yaşamından tümüyle silinmesi söz konusu olacaktır. İdeal devlet modeline en yakın olan, ikinci en iyi devlet modelindeyse; Polis'in toprakları 5040 eşit paya bölünecek, 5040 aileye paylaştırılacaktır ve yurttaşların saptanmış belli bir taban değerin dört kat fazlasına kadar servet edinebilme hakkı olacaktır(Platon, Yasalar(Çev: Candan Şentuna/ Saffet Babür),Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2007, s.202-210).

74 Ütopya, s.145.

75 Ütopya,s.267.

76 Ütopya,s.145.

Ütopya halkından üstün olamaz. Ütopyalılar adanın fethinden itibaren binyediyüzaltmış yıllık tarihlerini büyük bir özenle yıllıklar halinde yazılı olarak kayda almışlardır.[77]

A. ÜTOPYANIN KENTLERİ

Ütopya adasında hepsi de görkemli elli dört kent bulunur. Dilleri, adetleri, kurumları ve yasaları birbirinin aynısıdır. Yerin doğası elverdiği ölçüde hepsi aynı şekilde inşa edilmiştir dolayısıyla hepsi birbirine benzer. Kentler arasında en kısa mesafe ise yirmi dört mil kadardır.[78]

Her bir kentteki hane sayısı altı bin kadardır. Ülkenin nüfusunun fazla artmaması ya da fazla azalmaması için her hanede en az on, en fazla da on altı yetişkinin olmasını öngörürler. Bu yaşın altındaki çocukların sayısı için bir sınırlama getirmezler. Kalabalık ailelerdeki çocukları nüfusu daha az olan ailelere aktararak dengelerler. Buna karşın bir kentte nüfus yoğunluğu belirlenen ölçüyü aşarsa, ülkenin diğer kentlerinin nüfus açığı bu fazlalıkla kapatılmaya çalışılır. Eğer, bütün adanın nüfusu belirli sayının üstüne çıkarsa, o zaman her kentten yurttaşlar seçilip, ana karanın hemen yanında yer alan ve yerli halkın kullanmadığı ve ekip biçmediği topraklarda, Ütopya'nın kendi yasalarına tabi olacak yeni bir koloni kurulur. Söz konusu toprağın yerlileri de onlarla birlikte yaşamak isterse Ütopya kolonisine katılabilirler. Ama yerli halk onların yasaları altında yaşamayı reddederse Ütopyalıların belirledikleri sınırın dışına sürülürler.[79] Eğer herhangi bir nedenle (örneğin: hızla yayılabilen ölümcül bir salgın hastalık gibi) kentlerden biri aşırı miktarda nüfus kaybederse ve adanın başka bölgelerindeki nüfusu o kente aktarmak yoluyla dengelemeye çalışmak, o bölgelerdeki nüfusun da ciddi ölçüde azalmasına yol açacak ise nüfusu azalan kente, Ütopyanın kolonilerinden getirilen yurttaşlar yerleştirilir. Adadaki bir kentin zor duruma düşmesindense koloniyi yitirmeyi tercih ederler.[80]

Her bir kenti çevreleyen köylerde belirli aralıklarla evler inşa edilmiştir. Bu evler çiftlik evleri gibi düzenlenerek, içleri tarım araç

---

77 Ütopya,s.157.

78 Ütopya,s.147. Ütopyanın şehirleri, kullandıkları dilde, gelenek ve adetlerde, kanunlarda ve hatta mizanpajda birbirinin aynıdır (J. C. Davis, Utopia and the Ideal Society, Cambridge University Press,Cambridge, 1983, s. 52).

79 Ütopya, s.177.

80 Ütopya,s.179.

gereçleriyle donatılmıştır. Yurttaşlar dönüşümlü olarak kentlerden köylere geldiklerinde bu evlerde kalırlar. Her çiftlik evinde kadın ve erkeklerden oluşan en az kırk kişi ve iki köle yaşar. Her otuz evin başında bir bölge temsilcisi vardır. Her yıl, her çiftlik evinden yirmi kişi iki yıllık çiftçilik hizmetini tamamlayıp, kente geri döner ve dönenlerin yerini kentten gönderilen yirmi kişi alır. Çiftçiler, toprağı sürer, odun kesip işler, hayvancılık yapar ve ürettiklerini karadan ya da denizden kente ulaştırırlar.[81] Köylerde bulunmayan ve ihtiyaç duyulan her türlü alet edevat kentlerden talep edilir ve kent yöneticileri de karşılıksız olarak talep edilenleri tedarik ederler. Hasat döneminde de, kentten yollanan emekçilerin de katılımıyla elbirliği ile hasat kaldırılır.[82]

Ütopya ülkesinde bir kenti tanımak, onun diğer kentlerini de tanımak gibidir. Her kent, bazı bölgesel farklılıklar dışında birbirine benzer. Diğer kentlerden gelen temsilcilerin toplandığı senatonun bulunduğu Amaurotus kenti alçak bir tepenin yamacına kurulmuştur ve neredeyse kare şeklindedir. Kent tepenin az aşağısından başlayıp, Anydrus nehrine kadar uzanmaktadır.[83] Çok sayıda kule ve mazgallı siperin bulunduğu yüksek ve geniş surlarla çevrilmiştir. Surun üç yanında hendekler ve diğer yanında ise nehrin kendisi içi su dolu hendek görevi görür. Sokaklar ulaşıma uygun ve rüzgârı kesecek biçimde yapılmıştır. Binalar bakımlıdır ve cadde boyunca uzun, kesintisiz bir sıra oluşturacak şekilde dizilmiş olan evler birbirine bakmaktadır. Ön cepheleri yirmi adım genişliğinde bir yolla birbirinden ayrılırken, arka cephelerinde geniş bahçeler vardır. Her evin sokağa açılan bir kapısı ve bahçeye çıkılan bir arka kapısı vardır. Kapılar çift kanatlı olup, kolayca açılır, kim isterse girebilir. Evlerde özel mülkiyet söz konusu değildir. Ütopyalılar, her on yılda bir kurayla evlerini değiştirirler. Evlerin bahçelerini güzelleştirmeye çok düşkünler ve bahçe işlerine büyük önem verirler, sokaklar arasında en güzel bahçeye sahip ev olmak için rekabet vardır. Kentin yerleşim düzeni en baştan itibaren kurucu Utopus tarafından tasarlanmış, süslenip güzelleştirilmesi ise gelecek kuşaklara bırakılmıştır.[84]

---

81 Ütopya, s.147-149.

82 Ütopya, s.151.

83 Ütopya, s.151-153.

84 Ütopya, s.155-157.

More, Platonu takip ederek şehir devleti konseptini kullanır. Bunun yapmasının nedeni, şehir devletinin belli bazı özelliklerinin, onun tasarımına uygun olmasıdır. Şehir devleti günlük yaşamın detayları üzerinde yakın ve geniş kontrolü gerekli kılar ki More'un gerekli olduğunu düşündüğü bir husustur.[85]

More'un, Ütopyanın kentlerine ilişkin olarak Antik Yunanın site devleti anlayışını takip ettiği söylenebilir. Bu anlayışa göre, insan kent devletinin sivil toplumu dışında kendini geliştirip, kendi mükemmelliğine ulaşamaz. Sivil toplum ya da klasiklerin anladığı şekliyle site, kapalı bir toplumdur ve günümüz ölçülerine göre nüfusça küçük olarak nitelendirilebilecek bir toplumdur. Bir site, herkesin şahsen olmasa bile en azından ortak tanıdıklar, ortak ilişkiler vasıtasıyla birbirini tanıdığı bir topluluktur. İnsanın kendini gerçekleştirebilmesini mümkün kılmayı hedefleyen bir toplum, karşılıklı güvenle bir arada tutulmalıdır ve güven de tanışıklığı gerekli kılar. Antik Yunanın düşünürleri, böyle bir güven olmaksızın, özgürlüğün olamayacağını varsaydılar. Sitenin ya da siteler federasyonunun alternatifi, ya adeta tanrılaştırılmış bir hükümdarın başında olduğu despotik bir rejimli bir imparatorluk veya anarşiye yaklaşan bir durumdu. Site, insanın ilk elden doğal kabiliyetleri ya da doğrudan bilgisiyle uyumlu bir topluluktur. Tek bakışta görülebilen ve içinde yaşayan olgun bir insanın yaşamsal önemdeki konularda, sürekli olarak doğrudan, ilk elden edinilen, dolaylı bilgilere güvenmek zorunda bırakmadan, kendi gözlemleriyle kendi tavrını belirleyebildiği topluluktur. Sadece karşılıklı güvene imkân tanıyacak kadar küçük bir toplum, karşılıklı sorumluluğa ya da üyelerinin kusursuzluğunu hedefleyen bir toplum için vazgeçilmez olan, eylemlerin ve tavırların denetimine olanak sağlayacak kadar küçüktür. Çok büyük bir sitede herkes az çok kendi dilediği şekilde yaşayabilir.[86] Site devleti yapısını aşan ölçekteki bir yapıda, insanların çoğu birbiri için "anonim" olduğundan, bireyin üzerindeki toplumsal denetim zayıflar.

B. ÜTOPYANIN SİYASİ VE İDARİ YAPISI

Ütopyanın her bir kentinde her otuz aile her yıl kendilerine eski dilde syphograntus, yeni dilde phylarchus olarak adlandırılan bir tem-

---

85 Hertzler, s.138.

86 Leo Strauss, Doğal Hak ve Tarih (Çev:Murat Erşen/Petek Onur), 1.Baskı, Say Yayınları, İstanbul, 2011, s. 157-158.

silci seçer. Her on syphograntus da, temsil ettikleri ailelerle birlikte, geçmişte traniborus, şimdilerde protophylarchus olarak adlandırılan bir başkanın yönetimi altındadır. Sayıları iki yüzü bulan syphograntuslar, en fazla yararlı olabilecek kişiyi prens olarak seçeceklerine ant içtikten sonra, halk tarafından her kentin dört mahallesinde aday olarak belirlenmiş ve isimleri senatoya bildirilmiş dört kişi arasından birini gizli oyla seçerler. Prens olarak seçilen kişinin prenslik görevi, tiranlığa yönelmez ise ömür boyu sürer. Traniborusları ise her yıl seçilirler ve çok önemli bir gerekçe olmadıkça bu süre içinde görevlerinde kalırlar. Diğer tüm memuriyetlerin süresi de bir yıl kadardır. Prens ve Traniboruslar, düşünce alışverişinde bulunmak için her üç günde bir ve gerekirse daha sık toplantı yaparlar. Bu toplantılarda, toplumun genel durumunu değerlendirirler ve çok nadiren gerçekleşen kişisel anlaşmazlıkları çözüme ulaştırmaya çalışırlar. Senatoya, her gün farklı iki kişi olacak şekilde, iki syphograntusu da çağırırlar, Toplumu ilgilendiren herhangi bir konuda nihai karara varılması için senatoda üç gün boyunca tartışılması gereklidir. Böyle ortak sorunları senato ya da halk meclisi haricinde tartışmaya kalkışmak ölüm cezasını gerektiren bir suçtur. Bu kural, prensin ve traniborusların bir araya gelip, ittifak kurarak, zorbalıkla halkı sindirmelerini ve devletin yönetim biçimini değiştirmeye kalkışmalarını önlemeye yönelik bir tedbirdir.[87] Acilen karara bağlanması gereken konular öncelikle syphograntusların meclisine sunulur, syphograntuslar temsil etmekte oldukları hanelerle birlikte söz konusu konuyu karşılıklı olarak görüşür ve aldıkları kararı senatoya iletirler. Bazen bu türden bir sorun, tüm ada halkının katıldığı bir toplantıda ele alınır. Senatonun önüne gelen bir konunun hemen aynı gün tartışmaya açılmayarak, bir sonraki senato toplantısına ertelenmesi adettendir. Bu kural, kişilerin ilk aklına geleni fütursuzca söyleyip sonrasında bu ilk ifade ettiği fikrinden dolayı küçük düşmemek için tüm gayretini gerçekten toplumun yararına yönelik bir karar almak yerine ilk söylediğini haklı çıkartacak kanıtları aramak yönünde sarf edebilir düşüncesiyle oluşturulmuştur. Bu kural sayesinde, kişilerin ilk akıllarına geleni hemen söylemeleri yerine, meseleyi inceleyip, üzerinde iyice düşünüp öyle fikir oluşturmaları sağlanmış olur.[88]

---

87 Ütopya, s.159.

88 Ütopya, s.159-161.

Yılda bir kez, her kentten hem en yaşlı hem de kamu görevlerinde en tecrübeli üç yurttaş, adanın müşterek meselelerini görüşmek amacıyla başkent Amaurotus'ta bir araya gelirler. Bu kent, adanın tam ortasında olduğu için diğer kentlerden gelen temsilciler için elverişli bir buluşma yeridir.[89] Başkentte toplanan senatoda, öncelikle ülkenin hangi bölgesinde kıtlık, hangi bölgesinde de bolluk olduğu tespit edilir ve hemen bolluk olan kentten, kıtlık olana aktarma yapılır. Bu aktarım, hiçbir karşılık söz konusu olmaksızın, hibe olarak gerçekleştirilir. Bu dayanışmayla tüm ada tek bir aile gibi olur.[90]

Ütopyanın her bir kentindeki hane(aile) sayısı altı bin kadardır. Her kentte, her otuz aile her yıl kendilerine bir syphograntus seçmekte ve 200 syphograntus da bir prens seçmektedir. Bu durumda, 200 syphograntus, bir kentin seçtiği (civar köylerin seçime katılmadığı anlaşılıyor[91]) temsilcilerdir. Her kent, bünyesindeki 200 temsilciyle kendi prensini seçmektedir.[92] Her kentin kendi senatosu vardır. Bunun yanı sıra bir de, başkent Amaurotus'da her kentten gönderilen temsilcilerin bir araya geldikleri ulusal nitelikte senato mevcuttur. Öte yandan doktrinde farklı görüşler[93] olmakla birlikte, More'un eserinde Ütopya ülkesinde tüm ulusun devlet başkanı konumunda bir prensin mevcut

---

89 Ütopya, s. 147.

90 Ütopya, s.193.

91 Davis, s.51-52.

92 Kumara göre, Ütopyadan önce yazılmış olan iyi toplum vizyonlarından Ütopyayı ayıran özellik, More'un insanların eşitliğine olan bağlılığıdır. More'un Ütopyası modern anlamda ütopyanın hiyerarşik bir yapıda değil, demokratik bir yapıda olacağını ilen etmiştir(Kumar, s.82-83). Platon'un Devleti sınıf ayrımı ve eşitsizlik üzerine kurulu iken, sadece belli bir sınıfın içinden çıkan yöneticilerin yönetmesi söz konusu iken, Ütopyada yöneticiler seçimle işbaşına gelmektedir.

93 Ağaoğulları/Köker, eserde geçen "Ademus" terimini devlet başkanı olarak yorumlamaktadır (Ağaoğulları/Köker, s.235). Eyüboğlu/Günyol/Urgan'ın Ütopya çevirisinde s. 49'da ise " Ademus" terimi "şehir başkanı" olarak geçmektedir. Logan/Adams'ın editörlüğünü yapmış olduğu Ütopya metninin konuyla ilgili açıklayıcı dipnotunda, ulusal senatonun (ya da kurulun) yanında bir devlet başkanlığı makamı olmadığı ifade edilmektedir (More, Utopia (Ed:George M. Logan/Robert M. Adams, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, s. 48, 24 nolu dipnotu). Çiğdem Dürüşken de, Latinceden Türkçeye çevirmiş olduğu Ütopya'nın sunuş yazısında aynı hususu ifade etmektedir (Dürüşken, "Sunuş", s.15 içinde Thomas More, Ütopya (Çev: Çiğdem Dürüşken), 2.Basım, Kabalcı Yayınları,İstanbul 2012.

olup olmadığı hususu açık değildir. Tüm ulusun yöneticisi konumunda bir prensin nasıl göreve geldiğiyle ya da görev ve yetkileriyle ilgili bir anlatım da mevcut değildir.

Ütopyanın temel özelliklerinden biri "kent toplumu" olmasıdır. Ütopya açıkça anti feodaldir. Büyük derebeyleri konakları ya da manorları yoktur ve doğaya dönüşü de yüceltmez. Toplum, toprağı belli bir süre boyunca işleyen ailelerden oluşur fakat süresi dolanlar yeniden şehre dönerler. Ütopyanın temel kurumları kentseldir. Ütopya adasındaki tek tek kentlerin modelinin antik Atina olabileceği ifade edilir.[94]

C. ÜTOPYANIN SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI

1. ÜRETİM VE MESLEKLER

Kadın ve erkek, istisnasız olarak tüm Ütopyalılar tarım alanında uzmanlaşırlar. Çocukluklarından başlayarak, okullarda ve uygulamalı olarak çiftçilik zanaatını öğrenirler. Bunun yanı sıra, her bir kişiye bir ikinci meslek de öğretilir.[95] Bu mesleklerin başında; yün işçiliği, dokumacılık, duvarcılık, demircilik ve marangozluk gelir. Ütopya yurttaşlarının hepsi ömürleri boyunca tek tip giyinirler. Sadece evlilerle, evli olmayanların giydikleri farklıdır. Ütopyalılar, çitçiliğin yanı sıra ikinci meslek olarak genellikle baba mesleğini öğrenirler. Fakat çocuğun başka bir zanaata ilgisi, hevesi varsa, bu durumda o zanaatla uğraşan bir ailenin yanına verilir. Syphograntus olarak adlandırılan yöneticilerinin başlıca vazifesi hiç kimsenin tembellik etmeden, öngörülen çalışma süresi içinde çalışmasını sağlamaktır.[96] Ütopyalılar günde sadece altı saat çalışırlar. Günü ve geceyi yirmi dört saate bölmüşlerdir ve bunun öğleden önceki üç saatini çalışıp ardından öğle yemeğine giderler, öğleden sonra iki saat kadar dinlenip sonrasında üç saat daha çalışırlar ve akşam yemeği zamanından önce işi bırakırlar.[97] Ütopyalıların günlük

---

94 Manuel/Manuel, s.123-124.

95 Ütopya, s.161.

96 Ütopya, s.163.

97 Ütopya,s. 165. Ütopyada köleler sınıfı mevcut olmakla birlikte Ütopyanın ekonomisinde önemli bir rol oynamazlar. Ülkenin ekonomisi büyük ölçüde özgür yurttaşlarının emeğine dayanır. Bir Hıristiyan hümanist olarak More'un fiziksel çalışma kavramına bakışının ve buna eserinde olumlu anlamda yer vermesinin, Ütopyacı düşünce tarihinde bir kilometre taşı olduğu ifade edilir. More'un saye-

yaşamının her yönü bir düzenlemeye tabidir. Günün saatlerini paylaştırma da, bireysel seçime bağlı değildir, standart olarak düzenlenmiştir.[98] Akşam yemeği bittikten sonra bir saati oyun oynayarak veya müzik çalıp eğlenerek yahut sohbet ederek geçirirler. Oyun denilince, zar atma gibi oyunlardan haberleri yoktur. Oynadıkları oyunlar şans ve kumarla ilgili olmayan zihin çalıştırmaya dayalı oyunlardır.[99] Her bir Ütopyalı, çalışma, yemek ve uyku saatlerinin arasındaki zamanlarda serbesttir ama esas olan aylaklık yaparak bu serbest zamanı harcamak değil, hoşuna gidebilecek türden zihinsel bir uğraşla bu serbest zamanı değerlendirmesidir. Ütopyalıların çoğu serbest oldukları zaman aralığını insanın zihinsel yönden gelişimini sağlayan alanlarda eğitim alarak değerlendirirler. Boş zamanını yine kendi mesleği ile uğraşarak değerlendirmek isteyenlere de engel olunmaz bilakis, kamu yararına hizmet ettikleri için takdir edilirler.[100] Ütopyada en fazla 500 kadar kişi çalışmadan muaf tutulur. Çalışmaktan yasayla muaf tutulanlar arasında yer alan syphograntuslar, diğerlerine örnek olmak için bu ayrıcalıktan faydalanmazlar. Bu ayrıcalıktan, syphograntusların yanı sıra, kendilerini tümüyle bilime adayabilmeleri için çalışmaktan muaf tutulması gerekenler de yararlanır. Bu kişiler, ancak rahiplerin önerisi ve syphograntusların gizli oylarıyla alınan karar sayesinde bu ayrıcalığa hak kazanabilirler. Ütopyalılar, elçilerini, traniboruslarını ve prenslerini de bilimlerle uğraşanların sınıfından seçerler. Nüfuslarının geri kalanı da, işsiz olup aylakça gezmediğinden ya da topluma yararı olmayan işlerle uğraşmadıklarından üretim için günde altı saatlik çalışma süresi yeterli olmaktadır.[101] Ütopyanın yöneticileri yurttaşlarını zorla gereksiz işlere koşmazlar. Kurumsallaşmış bir sistem olarak Ütopya devletinin ana amacı; toplumun zorunlu ihtiyaçları giderildikten sonra, geriye kalan zamanı yurttaşlarının zihinsel özgürlüğe ve gelişime ayırabilmelerini

---

sinde, Antik Yunan ve Romadaki küçümsemenin aksine, kadın ve erkeklerin eşit fiziksel emeği üzerine kurulu bir toplum düzeni, en azından Ütopyada düşünülebilir hale gelmiştir (Manuel/Manuel, s.127). Paltonun Devletinden farklı olarak "çalışma" sadece bir sınıfa yüklenmemektedir. Ütopyada çalışma yurttaşların temel ortak noktası olarak onları birleştirir ve Ütopya toplumunun temel değeri olan eşitliği simgeler(Kumar, s.82).

98 Davis,s.52-53.

99 Ütopya, s. 165-167.

100 Ütopya,s.165.

101 Ütopya,s.171.

sağlamaktır. Onların anlayışına göre, yaşamda mutlu olmanın temeli bu amacın sağlanabilmesinde yatar.[102]

2. ÜTOPYADA SOSYAL İLİŞKİLER

Ütopyada toplumun temel birimi ailedir. İyi eğitimli evlatları yetiştirmek amacıyla, devlet kontrolü altındaki aile sosyal organizasyonun temelidir. Bu noktada More, Platondan ve diğer komünizmi savunan yazarlardan ayrılır ki onlar aileyi mülkiyetin tamamlayıcısı ve siperi olarak görürler.[103] Aile ve Evlilik konusunda Ütopya, Platonun Devletinden farklıdır. Ütopyada her erkek ve kadın özgürce birbirlerini seçerek evlenebilirler. Oysa Platonun Devletinde koruyucular sınıfında kadın ve çocuklar ortaktır.[104] Ütopyada, her kent ailelerden oluşur. Kızlar evlilik çağına gelip evlendiklerinde kocalarının ailelerine katılırlar ve erkek çocuklar ve bütün erkek torunlar aile içinde kalarak, ailenin en yaşlısına, o kişi iyice yaşlanıp zihinsel yetilerini yitirinceye dek itaat ederler. Zihinsel yetilerini yitirenin yerini ailedeki ikinci en yaşlı kişi alır.[105] Ailenin en yaşlısı, o ailenin reisidir.[106] Ütopya toplumunda kadınlar kocalarına, çocuklar anne ve babaya, yaşça küçük olanlar kendilerinden büyüklere hizmet ederler. Her kent dört mahalleden oluşur ve her mahallenin ortasında her türlü ihtiyacın tedarik edilebileceği bir pazar yeri vardır. Her ailenin kendi evlerinde ürettikleri mallar buraya getirilir ve türüne göre tasnif edilip ambarlara yerleştirilir. Aile reisi kendisinin ve hanesine mensup olan kişilerin ihtiyaçlarını bu pazardan karşılar. Hangi malı almak istiyorsa karşılığında para ya da başka bir mal vermek zorunda olmaksızın, pazardan istediğini alıp, evine götürebilir. Pazarda her şeyden bolca bulunduğu için ve kişi istediği zaman ihtiyacını yine bu şekilde tedarik edebileceğine emin olduğundan, kimse

---

102 Ütopya, s.175. Kautsky, More'un Ütopyanın yurttaşlarını mümkün olduğunca bedensel işlerden kurtarıp, onlara zihinsel ve toplumsal faaliyetler için serbest zaman kazandırmak istemesini modern bir eğilim olarak nitelendirir (Kautsky, s.237).

103 Hertzler, s.139.

104 Urgan,s.196.

105 Ütopya,s.177.

106 Geniş aile ünitelerinin reisleri olan yurttaşlar arasında eşitlik söz konudur fakat aile içinde hiyerarşi yaş ve cinsiyete bağlıdır. Ütopya düzeni bu bakımdan ataerkildir (Manuel/Manuel, s.124).

açgözlülük yapıp, ihtiyacından fazlasını almaz.[107] Mahalle pazarlarının yanı sıra, çiftçilik üretiminin ürünlerinin getirildiği erzak pazarları da vardır. Bu pazarlara da, çeşitli taze sebze, meyve, canlı hayvanlar, et ve balık getirilir.[108]

Ütopyada özel mülkiyet mevcut değildir. Platon, siyasal kuramında mal ortaklığı öngörür ama bunu "Devlet" eserinde sadece koruyucular sınıfı için kabul eder.[109] Daha sonra yazdığı, "Yasalar" eserinde ise, birinci sınıf (İdeal devlet) devlette tüm yurttaşlar için kadınların, çocukların ve bütün malların ortak olması ve özel mülkiyetin insan yaşamından tümüyle silinmesi söz konusu olacaktır. İdeal devlet modeline en yakın olan, ikinci en iyi devlet modelindeyse; Polis'in toprakları 5040 eşit paya bölünecek, 5040 aileye paylaştırılacaktır ve yurttaşların saptanmış belli bir taban değerin dört kat fazlasına kadar servet edinebilme hakkı olacaktır.[110]

Platon, yönetici sınıfın kendilerini tümüyle genel gönence adayabilmeleri için mal ortaklığını talep etmektedir. More ise sınıf ayrımını ortadan kaldırma ve tüm yurttaşların hukuk önünde eşitliğini sağlamayı amaçlar, özel mülkiyetin ilgası ortaklaşa mülkiyetin tesis edilmesi fırsat eşitliğinin ve suçun ortadan kalkmasının garantili yoludur. More Platondan da ileri giderek, bu eşitliğin maddesel menfaatlerin paylaşımını, eşitliği tüm yurttaşlar için mümkün kılabilmekte zaruri olarak görmüştür.[111] Platonun "Devlet"inde sadece koruyucular sınıfı için öngörülen mal ortaklığı rejimi, More'da bütün toplumu kapsar. Böylece sınıfların olmadığı bir toplum söz konusu olur.[112]

Ütopyanın her kentinin her mahallesinde çok geniş yemekhaneler vardır. Kentte yaşayan aileler yemeklerini bu yemekhanelerde yerler. Öğle ve akşam yemekleri saatlerinde borazan çalınarak halka yemek vaktinin geldiği hatırlatılır ve syphograntusların yönetimindeki ailelerin hepsi yemek salonunda toplanır. Evde yemek yemek yasak olmamasına rağmen, hiç kimse evinde yemeğe heves etmez. Çünkü böyle

---

107 Ütopya,s.179.

108 Ütopya,s.181.

109 Platon, Devlet, s.113-115,169-170.

110 Platon, Yasalar, s.202-210.

111 Hertzler, s.134. Rahiplerin ayrıcalıklı konumu önemli bir istisnadır.

112 Urgan,s.193;Ağaoğulları/Köker, s.239.

yapmak doğru bir davranış olarak görülmez.[113] More'un öngördüğü ortaklaşa yemek, insanın kültürel ve etik açıdan yetiştiği bir zamandır.[114] Yemekhanelerdeki ağır, angarya işleri köleler yapar ama yemek pişirmek ve sofrayı donatmak kadınların vazifesidir, aileler sırayla bu görevi yerine getirirler. Beş yaşından büyük ama henüz reşit olmayan çocuklar sofrada oturanlara hizmet ederler. Yemekhanede Syphograntus ve eşi yemekhanedeki herkesi görebileceği bir pozisyonda oturur. Gençler ve yaşlılar masalarda yan yana oturur. Ütopyalılara göre böylece hem farklı yaştan insanların kaynaşması hem de yaşlıların gençlerin davranışlarını denetleyebilmesi mümkün olmaktadır. Bütün öğle ve akşam yemeklerine ahlak konulu edebi nitelikte bir metnin okunmasıyla başlanır. Bu metinden ilham alınarak sofradaki yaşlıların başlattığı ve gençleri de konuşmaya teşvik eden sohbetler yapılır. Akşam yemeklerini müziksiz, tatlısız ve hoş kokulu tütsüler yakmadan geçirmezler. Çünkü bir zararı dokunmamak koşuluyla hiçbir zevkin yasaklanmaması gerektiğini düşünürler. Ütopyalılar başka bir kenti ziyaret etmek isterlerse, kendilerine kentte ihtiyaç duyulmaması koşuluyla, syphograntuslardan veya traniboruslardan kolayca izin alabilirler. Ütopyalılar ancak grup olarak seyahat edebilirler ve yanlarında prensin imzalamış olduğu, seyahat izninin verildiğini ve dönüş gününün de belirtildiği mektubun bulunması gerekir. Eğer bir kişi tek başına yaşadığı bölgenin dışına çıkmaya kalkışır ve yanında prensin izin kâğıdı olmadan yakalanırsa kaçakmış gibi geri getirilir ve ağır bir cezaya çarptırılır. Kişi aynı fiili ikinci kez yaparsa kölelikle cezalandırılır. Kişi kentinin civarındaki köylerde dolaşmak isterse babasının iznini ya da karısının rızasını alması gerekir.[115]Eğer söz konusu kişi, o gün öğleden önceki mesai saatini tamamlamamışsa veya akşam yemeğinden önceki zamanı gittiği köyde çalışarak geçirmemiş ise kendisine yemek verilmez. Ütopyalılar çalışmayla geçmesi gereken sürede işlerinden kaytaramazlar. Birbirlerini ayartmaları imkânı da yoktur. Ütopyada, kumarhaneler, şarap evleri ve genel evler olmadığı gibi, ne gizli saklı bir köşe, ne de gizlice buluşulabilecek bir yer vardır. Ütopya yurttaşları hep göz önündedirler. Bu nedenle, zorunlu olarak ya günlük işlerinin başındadırlar ya da Ütopya yasaları ve gelenek kurallarına uygun olan, genel kabul gören bir uğraşla kendilerini eğlendi-

113 Ütopya, s.181,183-185.

114 Hertzler, s.136.

115 Ütopya, s.189-191.

rirler.[116] Davis'e göre, Ütopyada mahremiyet, özel yaşam yoktur. Birey; hukuka, sosyal olarak kabul edilen standartlara ve Ütopyalıların din ve hazza ilişkin anlayışlarına göre biçimlenen bir vicdana uyma yönünde sürekli baskı altındadır. Bu üç kuvvet, aynı tipte davranış üretmek amacıyla aynı noktada birleşirler. Ütopyalıların, tiranlık baskısı ya da aldatılmış iradelerine dayanılarak yürürlüğe konacak kanunları kabul etmeyecekleri doğru olsa da, onlar, kapsamı totaliter olan ve insanın bireyselliğini yadsıyan bir disiplini kabul etmişlerdir. Eğer ahlaki davranış ile kastedilen, bir konuda iki alternatif mümkün iken, özgür irade ile kötünün yerine iyiyi seçmek ise, Ütopyalıların seçim alanı o kadar sınırlıdır ki, Ütopyalıların özgür iradeleriyle ahlaki davranış gösterebilme kabiliyeti neredeyse mevcut değildir. Ütopyada olumsuz alternatif mümkün olduğu kadar erişilemez kılınmıştır.[117] Young da, tüm Ütopya kurumlarının kusurunun; tüm tesadüfleri, tüm riskleri insan ilişkilerinden elimine ederek, çok daha vahim olan; insanın özü olanı elimine etme tehlikesine yol açmak olduğunu ifade eder: şansa, başarıya ve başarısızlığa olan açıklığımızı. Ütopyalıların tek renkli giyimi, seyahat üzerine konulan sınırlamalar, evlerin konumlanmasındaki standart düzen, evlerin zorunlu olarak her onyılda bir devredilmesi gibi uygulamaların ortak amacı herhangi bir türden kişisel arzuyu ya da yozlaşmayı önlemektir. Fakat bunlar aynı zamanda herhangi bir sıra dışı şeyin gelişimini de imkânsız kılarlar.[118] Davis, kolektif problem olarak adlandırılan meselenin, Ütopyada ne insanların idealizasyonu ne de doğanın idealizasyonu yoluyla çözüldüğünü belirtir. Bu mesele iki yönlü olarak insanların disiplini ile çözülmüştür. Öncelikle, Ütopyalılar yetiştirilme tarzları, sosyal yapı ve yöneticilerin denetimiyle çalışmaya alıştırılmıştır. Ütopyanın çalışma kaynaklarının bu yoğun kullanımı kıtlığı önlemeyi sağlar. İkincisi, bu üretim yeterli görünür çünkü Ütopyalıların talepleri minimal düzeydedir. Onların istekleri, içinde yaşadıkları toplum tarafından, kanunlar ve geleneklerle şartlandırılmıştır. Ütopyanın toplum yapısı aç gözlülüğe ve gösterişe engel olur. Giyinmede, evlerde, yemek tesislerinde tekbiçimlilik, denetimli yolculuk ve boş vakit, maddi varlıklarla gösteriş yapma çabasını uygulanamaz hale getirir.[119]

---

116 Ütopya, s.191.

117 Davis, s.54.

118 Young, s.90-91.

119 Davis, s.54.

Ütopyalılar kendilerine iki yıl boyunca yetebilecek miktarda erzak ayırdıktan sonra ülkelerinde ürettikleri geri kalan ürünü başka ülkelere ihraç ederler. Bu ürünlerin yedide birini o ülkenin yoksullarına bağışlarlar, kalan kısmı da cüzi fiyatlı olarak satarlar. Bu ticaret yoluyla, başta demir olmak üzere ihtiyaç duydukları malları ve büyük miktarda altın ve gümüşü ithal ederler.[120]

Ütopyalılar, kendi ülkelerinde para kullanmazlar ama büyük bir hazineyi de ülkelerinde tutarlar. Bunu tutma nedenleri; ülkelerinin karşılaşabileceği savaş başta olmak üzere tehdit durumunda kullanmak amacıyladır. Özellikle yabancı askerleri kiralamak için bu hazineye ihtiyaç duyarlar. Kendi yurttaşlarının yaşamını tehlikeye atmaktansa, yabancı kiralık askerlere bolca para vermeye razıdırlar.[121] Paranın ham maddesi olan altın ve gümüşe ise herhangi bir madenin kendi doğasından kaynaklı bir değerin ötesinde bir değer ve anlam yüklemezler.[122] Altın ve gümüşten lazımlık ve önemsiz alet edevatlar yaparlar ve bununla da yetinmeyip kölelerini bağladıkları zincirleri prangaları bu metallerden üretirler. Her kim yüz kızartıcı bir suç işler ise, kulaklarına altından küpeler, parmaklarına altın yüzük takıp, boynunu ve başını altın zincirlerle sararlar.[123] Ütopyalılar, insanın gökyüzünde seyredebileceği sayısız yıldız hatta güneşin kendisi varken, küçücük bir mücevherin, bir taş parçasının solgun parıltısına kendini kaptıranlara hayret ederler[124]

3. ÜTOPYADA EĞİTİM

Ütopyada sadece olağanüstü yetenekleri olanları değil, tüm çocuklar çok iyi bir eğitim görür. Kadınıyla, erkeğiyle halkın büyük kısmı zorunlu çalışma süresi dışında kalan serbest zamanlarını öğrenim için ayırır.[125] Her gün şafak sökmeden önce halka açık dersler verilmektedir. Bu derslere öncelikle özgür sanatlarda (zihni geliştiren alanlar) eğitim alması için seçilen kişilerin katılması şarttır, bunun yanı sıra kadın ve erkek pek çok insan kendi ilgi alanlarına uygun gördükleri dersleri

120 Ütopya, s.193.
121 Ütopya, s.195.
122 Ütopya, s.197.
123 Ütopya, s.199.
124 Ütopya, s.205.
125 Ütopya, s.207.

dinleyebilirler.[126] Ütopyalılar, müzik, mantık, aritmetik ve geometri alanında eski dünyanın filozoflarının, bilginlerinin keşfettiklerini, onlardan habersiz olarak keşfetmişlerdir. Astronomi biliminde kullanmak üzere, farklı modellerde aletler icat etmişlerdir. Bu aletlerle güneşin ve yıldızların hareketlerini hesaplayabilmektedirler.[127] Hythlodaeus Ütopyadayken, ondan antik yunan edebiyatı ve felsefesiyle ilgili dersler vermesini isterler ve öğrencilerinin bir kısmı öncelikle kendi istekleriyle, bir kısmı da senatolarının kararıyla derslere katılıp kısa zamanda antik yunan dilini öğrenerek, Hythlodaeus'un götürdüğü kitaplardan antik yunan edebiyatı, felsefesi ve bilimi üzerine de pek çok bilgi edinirler.[128] Aynı zamanda, Hythlodaeus'un yanında götürdüğü kitapların sayfalarını inceleyip, nispeten kısa bir süre içinde kâğıt üretimine ve baskı tekniğine geçerler.[129]

Ütopyanın eğitim sisteminde özellikle çocukların yetiştirilmesinde rahipler önemli rol oynar. Ülkenin eğitim sistemi ahlak, kültür ve sosyal değerlerin telkini üzerine kuruludur. Bu eğitim, tüm yaşama yayılmıştır.[130]

Pavkovic'e göre, Ütopya devleti kamu yararına yönelik iki farklı temel amaca sahiptir: birincisi malların bolluğunu, refahı sağlamak ve ikincisi ise yurttaşlarının zihinsel gelişimlerini sağlayıp, mutlu olabilmeleri için mümkün olduğunca fazla serbest zamanı yurttaşlarına tahsis etmektir. Ortak mülkiyet rejiminin sağladığı koşullarda eşitlik, Ütopyalıların maddesel ihtiyaçlarının sınırlanması ki, bu ihtiyaçların sadece kapsamı değil aynı zamanda çeşitliliği de sıkıca sınırlandırılmakta ve tüm Ütopyalıların maddesel ihtiyaçlarının birbirinin aynı, tek tip olduğu varsayılmakta, yanısıra nüfusun belli bir sınırda tutulması sayesinde maddesel bolluk ve her yurttaşın maddesel üretimden eşit ölçüde faydalanabilmesi söz konusu olabilmektedir. Nüfusun belli bir limiti aşacak şekilde büyümesine müsaade edilmediği için, Ütopyalıların maddesel

---

126 Ütopya, s.165. Kautsky, bu birkaç satırın, sosyalizmin en önemli ilkelerinden birini içerdiğini belirtir: Bir zümreye ait olan bilim ayrıcalığının kaldırılması. Toplumdaki tüm yurttaşların, kadın ve erkek, bilime eşit olarak ulaşması sağlanır(Kautsky,s.260).

127 Ütopya, s.209.

128 Ütopya, s.239-241.

129 Ütopya, s.243-245.

130 Hertzler, s.139.

ihtiyaçlarının seviyesinin sabit olduğu varsayılmıştır.[131] Buna karşın, Ütopyalıların entelektüel ihtiyaçları ne sınırlandırılmıştır ne de tek biçimlidir, ne de göründüğü kadarıyla statik olabilirler. Ütopyalıların büyük çoğunluğu yüksek eğitim ihtiyacına sahiptir: derslere akın etmektedirler ve okumaya karşı geniş bir ilgiye sahiptirler. Entelektüel ihtiyaçları tek biçimli değildir. Doğal yatkınlıklarına göre, bazıları bir derse girerken, diğer bazıları başka derslere girerler ve bazıları da yüksek öğrenim için daha fazla eğilime sahiptir.[132] Ütopyalıların maddesel ihtiyaçları sınırlıdır, tekbiçimlidir ve statiktir; hacim ve kapsamda azalmaması ya da artmaması gerekir. Hem maddesel ihtiyaçların total hacmi ve hem her yetişkinin maddesel ihtiyacı statik kalmalıdır. Bu durum entelektüel ihtiyaçlar için geçerli değildir: bir yetişkinin entelektüel ihtiyacı zamanla farklılaşabilir ve bu tip ihtiyaçların toplam hacmi de değişebilir. Buna karşın bunların çeşitleri ve hacmi üzerinde hiçbir kontrol öngörülmemiştir. Ütopya toplumunun entelektüel nitelikteki mallar ve hizmetlere olan talebin ani artışı ile nasıl baş edeceği hususu belirsizdir. Varsayalım, belli bir andan itibaren Ütopyanın derslikleri, belli derslere akın eden büyük kalabalıklara artık yetemiyor ve aynı zamanda kamu kütüphanelerinde kitaplara olan talep de çok artıyor. Ütopyalıların yüzleşeceği dilemma şu olacaktır: ya herkesin entelektüel hazlarını (ihtiyaçlarını) tatmin edebilmesinden feragat ya da herkesin maddesel ihtiyaçları ve/veya eşit boş zaman ödülünden feragat etmek. İlk alternatif; onlara ihtiyaç duyan herkesin değil, sadece bazı insanların söz konusu derslerden ya da kitapları ödünç almadan faydalanabileceği anlamına gelir. Her ne kadar, erdem ve entelektüel kabiliyet temelinde bazı seçimler yapmak mümkünse de, hala bu şekilde seçimli olarak tatmin ettirme, Ütopyanın refah konseptinin altında yatan malların ve hizmetlerin eşit dağılımı ilkesini ihlal edecektir. Bu yüzden ilk alternatif, eşit refah amacıyla uyumsuzdur. İkinci alternatif; bazılarının boş zamanından ya da entelektüel hazlarından, diğerlerinin entelektüel ihtiyaçlarını karşılama uğruna feragat etmesini gerektirir.[133] Her iki

---

131 Aleksandar Pavkovic, "Prosperity,Equality and Intellectual Needs in More's Utopia" in More's Utopia and the Utopian Inheritance (Ed:A.D.Cousins/Damian Grace), University Press of America, Inc. Lanham, 1995, s.24-26.

132 Pavkovic, s.26.

133 Ülke çapında aniden belli bir zanaatın mensuplarının ürettiği mal ya da hizmet türüne yönelik talep aşırı yükseldiğinde, o zanaat çalışanlarının, aniden artan talebin karşılanabilmesi için diğer zanaatlarla uğraşanlardan daha fazla süre boyun-

alternatif de, herkese eşit muamele ilkesini çiğneme anlamına gelir. Pavkovic'e göre Ütopyadaki sosyal hedeflerin bağdaşmazlığı, More'un Ütopyasındaki bir kavramsal problemi ortaya serer; emek ve ödül arasındaki eksik halka. Her ne kadar; bazılarının, diğerlerinden daha fazla çalışacağı dolayısıyla diğerlerinden daha üretici olacağı kabul edilse de, fazla çalışmaya, daha fazla ödül iliştirilmemiştir. Kim ne kadar fazla çalışsa da, ödül aynıdır, eşit miktarda boş zaman.[134] Pavkovic'in analizine şu hususu da eklemek lazımdır; Ütopyada entelektüel hazlara eğilimi olmayanların boş zamanlarında faydalanabilecekleri maddesel nitelikteki hazlar çeşit olarak sınırlıdır, buna karşın entelektüel hazlara eğilimi olanların yaralanabileceği entelektüel hazların çeşidi sınırsızdır. Bu durumda seçim yapma imkânı, özgürlüğü bakımından bu iki tip insan arasında eşitsizlik söz konusudur. Oysa her iki tipteki insan da eşit süre boyunca çalışmaktadır. Eşitsizlik, entelektüel olanlar lehine, entelektüel olmayanların aleyhine olan bir eşitsizliktir.

4. ÜTOPYADA HUKUK

Ütopyalıların, çok az sayıda yasaları vardır ve bu az sayıdaki yasa onlara yetmektedir. Bu nedenle ciltlerce hukuk kitabına ve bu kitapların içeriği üzerine yazılmış sayısız yorum kitaplarına sahip oldukları halde, bunların bile kendilerine yetmediğini söyleyen öteki halkları çok ayıplarlar. Onlara göre, baştan sona okunmayacak kadar fazla ve herhangi birinin anlayamayacağı kadar da karmaşık olan yasa metinlerine insanların uymalarını beklemenin bariz bir adaletsizlik olduğunu düşünürler. Ütopyada avukatlık mesleği yoktur. Herkesin kendi davasını kendisinin savunmasını ve derdini bir avukata anlatmak yerine doğrudan bir yargıca anlatmasını daha uygun bulurlar. Böylece hakikate daha dolaysızca ulaşılabilecektir. Davacı, bir avukattan meseleyi çarpıtma dersi almadığı için, yalnızca gerçekleşmiş olayları anlatacak, yargıç da dikkatle anlatılanları dinleyip, zihninde tartarak masum insanları sahtekârların oyunlarına karşı koruyacaktır. Çok az sayıda yasaları olduğu için, Ütopya'da neredeyse her birey hukuk alanında uzmandır.[135]

---

ca ya da aynı süre içinde ama daha yoğun, daha külfetli çalışmaları gerekecektir. Ülke çapında kendisine olan talebin aniden yükseldiği belli bir dersi öğretenler için de durum aynı olacaktır.

134 Pavkovic, s.31-32.

135 Ütopya, s. 261

Onlara göre, bütün yasaların tek amacı, insanlara kendi sorumluluklarını hatırlatmaya yönelik olmalıdır. Yalın ve açık bir biçimde yorumlanamayan yasalarda, ancak birkaç kişi meselenin özünü kavrayabilir, buna karşın sorumlulukların hatırlatılmasına daha fazla ihtiyaç duyan sıradan halk, bu tipte yasaları kavrayamaz, anlayamaz. Sıradan insanlar sahip oldukları sıradan akıllarıyla bu tür yasaları anlamak için kendini zorlamaz, zorlasa da zaten geçim derdine düşmüş olan insanların böyle yasalarla uğraşmaya ömrü yetmez.[136] Ütopyalılar, dürüst bir kralın adaleti gözeterek yürürlüğe koyduğu ya da halkın baskı altında kalmadan ve kandırılıp, yanıltılmadan kendi hür iradesiyle onayladığı; yaşamsal huzuru yani hakiki hazzı herkese eşit biçimde paylaştıran yasalarının korunması gerektiğini düşünürler. Buna karşın bir kişi kendi hazzını sağlarken, başkalarını bu hazdan mahrum ederse, bunu adaletsizlik olarak nitelendirirler.[137]

(a) Cezalar

Ütopyada, zina haricinde kalan diğer suçların yasalarla belirlenmiş belli bir cezası yoktur.[138] Evli olduğu esnada zina eden köleliğin en ağırını yaşamak zorunda kalır. Eğer aldatılan eş, aldatandan boşanmaz ise, onun cezasını paylaşması koşuluyla evlilikleri devam der. Ama aynı şahıs ikinci kez zina suçunu işlerse, ona ölüm cezası verilir.[139] Diğer suçlarda, suçun derecesine göre affedilip affedilmeyeceğine senato karar vermeye yetkilidir. Eğer işlenen bir suç, herkese ibret olması amacıyla toplum önünde uygulanması gereken bir cezayı gerektirmeyecek kadar hafif bir suç ise; kocalar karılarını, ana babalar da çocuklarını ıslah etme yetkisine sahiptir. Herhangi bir ağır suç için biçilen ceza ise, faili köleliğin zorlu yaşam koşullarıyla yüz yüze bırakmadır. Ütopyalılara göre kölelik suçlular için idam kadar kötü bir cezadır. Hatta suç işleyenleri öldürüp ortadan kaldırmak yerine köle kılmak toplumun daha hayrına olur. Çünkü çalışıp üreten insanlar ölülerden daha yararlıdır, ayrıca

136 Ütopya,s.263

137 Ütopya,s.217

138 Ütopya,s.257. Ütopya metninde bu şekilde ifade edilmektedir. Buna karşın; aynı metnin bir başka yerinde, yöneticilerin memleket meselelerini senato ya da halk meclisi dışında bir yerde tartışmalarının ölüm cezasını getiren bir suç olduğuda ifade edilmektedir (Ütopya, s. 159).

139 Ütopya,s.255

başka insanlara ibret olarak, onları suç işlemekten uzun süre alıkoyarlar. Buna karşın, köle olarak yaşamaya mahkûm edilen kişi, isyan ederek kaçacak olurlarsa, vahşi hayvanlar gibi katledilir. Sabırla cezasına katlananlar içinse her zaman bir umut ışığı söz konusudur. Mahkûm, uzun yıllar köle olarak esarete katlandıktan sonra, suç işlediği için gerçekten pişman olduğunu kanıtlayabilirse, prensin takdiriyle veya halk oylaması yoluyla mahkûmun ağır yaşam koşulları hafifletilebilir ya da tamamen affedilebilir.[140] Ütopyalıların kölelik cezası verdikleri ya Ütopyada yüz kızartıcı suçlar işleyenler ya da yabancı topraklarda işlemiş oldukları ağır suçlar nedeniyle ölüme mahkûm edilmiş olanlardır. Ütopyada, bu ikinci kategoriye giren kölelerin sayısı çoktur. Bunun sebebi, Ütopyalıların bunların çoğunu hayli düşük fiyatlarla, hatta para bile vermeden alabilmeleridir. Bu tip köleler zincire vurulmuş durumda sürekli olarak çalışmak zorundadır. Ütopyalılar, kölelik cezasını hak edecek kadar ağır suç işlemiş olan kendi yurttaşlarına, diğer kölelerden daha fazla şiddet uygularlar. Çünkü bu suçlular; Ütopyada doğumlarından itibaren çok iyi olduğu düşünülen bir ahlaki eğitim ve mükemmel bir öğrenim görmelerine rağmen, suç işlemişlerdir. Ütopyadaki bir başka kölelik kategorisi de, Ütopyalıların kendilerinin taraflarından biri oldukları savaşlarda esir aldıklarıdır. Son olarak da, diğer ülkelerin yoksul işçilerinin oluşturduğu bir kölelik kategorisi vardır. Bunlar, Ütopyada köle olarak çalışmayı kendileri seçmiştir. Ütopyalılar, bu insanlara karşı çok saygılı davranırlar ve neredeyse kendi yurttaşlarına gösterdikleri saygıyı gösterirler ama yine de adetleri gereği, onlara kendi özgür yurttaşlarına yüklediklerine nazaran biraz daha fazla iş yüklerler.[141] Ütopyalılar en ağır, kirli, zahmetli işleri kölelere yaptırırlar. Örneğin, hayvanların kesilip, temizlenmesi ve parçalarına ayrılması işini kendi özgür yurttaşlarına değil, kölelere yaptırırlar. Bu tip işleri sürekli yapmanın, en insani duygu olan şefkat duygusunu körelteceğini düşünürler.[142]

(b) Ötanazi

Ütopyalılar, hastaların bakım ve tedavilerine büyük özen gösterirler ama eğer hastalık hem tıbben çaresi olmayan hem de çok ıstırap verici ise, rahipler ve yöneticiler gelip hastaya artık günlük yaşamındaki vazifeleri yerine getiremediğini, başkalarına da yük olduğunu üstelik

---

140 Ütopya,s.257.

141 Ütopya,s.247.

142 Ütopya, s.181.

kendisini de bu eziyeti çekmek zorunda bıraktığını, artık yaşam onun için bir azap olduğundan ölmek hususunda tereddüt etmemesini, bunun kendisi için bir kurtuluş olacağını söylerler. Hasta ikna olup, kabul ederse ya kendi iradesiyle aç kalarak ya da uykusunda ölümü hissetmeden işlem gerçekleştirilir. Eğer hasta buna razı olmazsa, hastaya karşı tıbbi bakım vazifesi devam ettirilir. Buna karşın, yaşamına rahiplerin ve senatonun onayını almaksızın son veren kişiyi ne yakarlar, ne de toprağa verirler. Bedeni, bir cenaze töreni bile yapmadan bir bataklığa atılır.[143]

5. ÜTOPYALILARIN YAŞAM FELSEFESİNİN TEMELİ OLARAK "HAZ"

Ütopyalılara göre esas olan insanın bu dünyada, mutlu bir yaşam sürebilmesidir. İnsan mutluluğunun da, hazza bağlı olduğunu düşünürler.[144] Mutlu bir yaşamı yani hazzı bütün eylemlerin hedefi olarak görürler.[145] Ama mutluluk her türden hazza değil, yalnızca dürüst ve iyi nitelikteki hazlara bağlıdır.[146] Erdem ise doğanın ilkesine göre yaşamaktır ve hem aklın sesini dinleyerek doğaya uygun hakiki hazları, sahte hazlardan ayırmayı sağlar, hem de insanların kendi çıkarlarının peşinden giderken başkalarına zarar vermemeyi buyurur.[147] Hakiki hazzı, doğanın buyrukları doğrultusunda insanın mutlu olmasını sağlayan eylem ya da durumlar oluşturur.[148] Ütopyalıların bu konusundaki ölçütü şudur: bir haz doğaya aykırı olmamalı, eğer bir hazzı deneyimlemek, gelecekte ulaşılabilecek daha büyük hazzın yaşanmasını engelleyecekse, ondan uzak durulmalıdır.[149] Hakiki olmayan, sahte hazlar insanı mutlu etmez ve daha beteri insanın ruhunu ele geçirip, ondaki hakiki hazzı

---

143 Ütopya, s.247-249.

144 Ütopya, s.211. Engeman, (kurgusal) Ütopya ülkesinin Epikürcülüğü evrensel bir politik prensip olarak geliştiren ilk modern rejim olduğunu ifade eder(Thomas S. Engeman, "Hythloday's Utopia and More's England:an Interpretation of Thomas More's Utopia",The Journal of Politics, Vol.44,1982, s.142).

145 Ütopya, s.215.

146 Ütopya, s.213.

147 Ütopya, s.213-217.

148 Ütopya, s.219.

149 Ütopya, s.219,235. Bu ölçüt için Epikür'ün aynı konudaki ölçütü baz olarak alınmıştır (Epikür, Mektuplar ve Maksimler (Çeviren:Hayrettin Örs), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1962, s. 36-37).

yaşama yetisini de yıkar.[150] Bu tür sahte hazlara bazı örnekler olarak; sahip olduğu servetle, üzerine giydikleriyle kendisinin diğerlerinden üstün olduğunu düşünüp kibirlenme, içi boş saygı gösterilerinden, soylu bir aileye mensup olmaktan dolayı gururlanmak, paraya ve mücevherlere düşkünlük, zar atıp kumar oynamak, avcılık sporu[151] ifade edilebilir.[152] Ütopyalılar hakiki hazlar olarak gördükleri hazları da kategorilere ayırırlar. Bazı hazlar zihinsel, diğer bazıları da bedene ilişkindir.[153] Ütopyalılara göre zihinsel haz, diğer hazlardan daha önemlidir[154] Zihinsel haz, bilgi edinme ve hakikate odaklanmaktan doğan tatmindir.[155] Bedensel hazları da kendi içinde iki kategoriye ayırırlar. Bedenin doğal ihtiyaçlarının giderilmesi, tatmin edilmesi ilk kategoriyi oluşturur; beslenme, dışkılama, cinsel ilişki gibi. Bir de, duyularımıza hitap ederek haz veren şeyler vardır; müzik gibi. İkinci kategori ise bedenin ruhen ve fiziksel olarak dingin ve dengeli olma durumundan ibarettir. Sağlık, yaşamın geri kalan tüm hazlarının, sevinçlerinin temel dayanağıdır.[156] Ütopyalılar, bir insanın kendi sağlığına zarar verecek, doğanın insana sağladığı hazları reddetmesi anlamına gelecek türden çileci davranışlar ancak bu tip davranışlar başka insanların ya da toplumun iyiliği uğruna yapılıyorsa ve bu sıkıntıya girmenin karşılığında tanrı tarafından daha büyük bir haz sağlanacağı umudu varsa yapılmasını uygun görürler. Aksine, hiç kimseye hayrı olmayacak bir erdem gösterisiyle kişinin kendisini cezalandırmasını zırdelilik olarak nitelendirirler.[157]

---

150 Ütopya, s.219.

151 Ütopyalılara göre hayvanların zorunluluk nedeniyle öldürülmesi durumu haricinde, bir avcı masum bir hayvanı öldürerek vahşi bir hazzı yaşamış olur. Kan dökme arzusu, ruhun vahşete yönelik eğiliminden kaynaklanır. Bu vahşi hazları defalarca tadınca, insanın ruhu vahşileşir (Ütopya, s.225).

152 Ütopya, s.219-225.

153 Ütopya, s.227.

154 Ütopya, s.233.

155 Ütopya, s. 227.

156 Ütopya, s.227-229.

157 Ütopya,s.237.

6. ÜTOPYANIN SAVAŞ VE DIŞ İLİŞKİLER POLİTİKASI

Ütopyalılar savaşı insanca olmayan, hayvani bir olay olarak görürler. Onlar için savaşta kazanılan onur aslında en büyük onursuzluktur.[158] Ütopyalılar, kadın erkek tüm yurttaşlarına gerektiğinde mücadeleye hazır olabilmek için düzenli ve sıkı bir askeri eğitim verirler. Buna karşın, haklı bir neden olmadıkça kimseyle savaşmazlar.[159] Bu haklı nedenler; kendi topraklarını savunmak, dost ülkelerin topraklarını işgal eden düşmanları söküp atmak yahut bir despot tarafından baskı altında tutulan bir halkı, zorbanın esareti altından kurtarmak için savaş yaparlar. Dostlarının yardımına sadece onları savunmak amacıyla koşmazlar, bazen onlara önceki bir zamanda yapılmış haksızlıkların karşılığını verip, intikamlarını almalarında yardımcı olmaları için de savaşırlar. Ama böyle bir yola, en son çare olarak başvururlar. Dostları için savaş yapmalarının en önemli nedeni dost halkların tüccarlarının yabancı bir ülkedeyken adil olmayan bir yasa nedeniyle veya adil olduğu halde yanlış biçimde yorumlanan bir yasa nedeniyle haksızlığa uğratılıp, haraca bağlanmalarıdır.[160] Konu para dahi olsa, haksızlığa uğrayan müttefiklerinin intikamını şiddetli biçimde alırlar ama aynı türden bir davranışı kendi tüccarlarının uğradığı haksızlıklarda göstermezler. Kendi tüccarları yabancı bir ülkede dolandırılıp mallarını kaybettiklerinde, yurttaşlarının canına zarar verilmedikçe ihtilafın çözümü için uzlaşma sağlanıncaya kadar o ülkeyle ticari ilişkilerini keserler. Böyle bir politika izlemelerinin nedeni, dost ülke tüccarlarının kendi şahıslarına ait malvarlığından kayıp yaşadıkları için bu durumdan, Ütopyalı tüccarların etkilendiğinden çok daha fazla olumsuz yönde etkilenmeleridir. Oysa Ütopyalı tüccarların kaybı kendi yaşamları, gelecekleri için ciddi bir kayıp teşkil etmez. Ütopyada özel mülkiyet olmadığı için onlar sadece kamuya ait malları kaybetmiş olurlar. Ütopyada kaybedilen mallardan bolca bulunduğu ve hiç kimsenin yaşamı, geçimi söz konusu malların kaybedilmesi nedeniyle zarara uğramayacağı için çok sayıda insanın kanının dökülmesine yol açacak bir intikam savaşı yapmayı vicdansızlık olarak görürler.[161] Ütopyalılar çok kan dökülerek kazanılmış olan zaferleri büyük bir utanç ve üzüntüyle karşılarlar. Buna karşın akıl oyun-

---

158 Ütopya,s.269.

159 Ütopya, s.269-271.

160 Ütopya, s.271.

161 Ütopya, s.273.

larında beceri göstererek düşmanı yenmişlerse bu zaferi kutlarlar ve kahramanlıklarının şerefine taştan bir sütun dikerler. Bunun nedeni, bir savaşı insana özgü bir yolla yani akıl gücüyle kazanabildiklerinde erdemli davrandıklarını düşünüp, gurur duymalarıdır. Ütopyalıların savaştaki yegâne amacı taleplerini elde edebilmektir, şan şöhret peşinde koşmak değil. Bu amaç doğrultusunda davranarak kısa sürede çözüme erişmeye çalışırlar.[162] Savaş ilan edilince düşman ülkenin kralının ve önde gelenlerinin başlarına ödül koyarlar, düşman ülkeyi kendi içinde taht kavgasına düşürmeye çalışırlar. Ütopyalılara göre bu tip yöntemler övgüye değerdir. Çünkü çok sayıda insanın kanının dökülmesine gerek kalmadan hedefe ulaşılmış olunur. Gerekirse düşmana komşu olan ülkeleri düşmana karşı kışkırtmak gibi yöntemler için bolca para harcarlar. Çünkü bir tek Ütopya yurttaşının kılına dahi zarar gelmesindense, gerekirse biriktirdikleri tüm hazineyi harcamayı tercih ederler.[163] Ayrıca Ütopyanın yakınında yaşayan ilkel, yabani Zapoletae halkını yüksek meblağlarda para ödeyerek kiralık asker olarak tutarlar ve kendi yurttaşları yerine öncelikle bunları düşmanla savaştırırlar. Her kim daha fazla para verirse onun adına savaşan, hatta karşı tarafça kiralanan kendi akrabalarına, kardeşlerine karşı savaşıp onları öldürmekten çekinmeyen bu halktan kaç kişinin öldüğü Ütopyalılar için mühim değildir.[164] Kendileri namına savaşacak kiralık askerler bulabildikleri sürece, kendi askerlerini savaşa göndermemek için her türlü yöntemi kullanırlar. Ama kendi askerleriyle savaşa girmek kaçınılmaz hale gelirse, cesurca ve büyük bir azimle savaşırlar.[165] Düşmanlarla anlaşıp, ateşkes ilan edildiğinde buna sadık kalırlar. Ütopyalılar, düşman topraklarını talan etmezler ve yenilen düşman halkın mallarından ganimet olarak asla pay almazlar. Savaş sona erdikten sonra yenilen düşman devletlerden, yaptıkları savaş harcamalarını tazminat olarak talep ederler.[166]

Ütopyalıların son çare olarak savaşa başvurduğu bir konu daha vardır. Bu da kolonicilikle ilgilidir. Eğer bir Ütopya kentinde, kent nüfusu belirlenmiş miktarın üzerine çıkarsa, bu nüfus fazlalığı ile öncelikle ülkenin diğer kentlerinin nüfus açığı kapatılır. Eğer tüm adanın nüfusu belli bir seviyeyi aşarsa, bu durumda her kentten yurttaşlar seçilerek,

---

162 Ütopya, s.275.

163 Ütopya, s.277-279.

164 Ütopya, s.279- 283.

165 Ütopya, s.287.

166 Ütopya, s.293.

anakaranın hemen yakınında bulunan ve yerli halkının işlemediği topraklarda Ütopyanın kendi kanunlarının uygulanacağı bir koloni kurulur. Üzerinde koloni kurulan topraklarda yaşamakta olan bölgenin yerlileri de arzu ederlerse Ütopya kolonisine katılıp, kolonicilerle birlikte yaşayabilirler. Buna karşın yerli halk Ütopya kanunlarına tabi olarak yaşamayı reddederlerse, Ütopyalıların belirlediği sınırın dışına doğru sürülürler. Buna karşı direnmeye kalkarlarsa, Ütopyalılar bunlarla savaşırlar. Ütopyalılara göre bir halkın kendi toprağını ekip biçmemesi, ondan faydalanmaması ve doğa yasası gereği o topraktan beslenmek zorunda olan başkalarına engel olmaları haklı bir savaş gerekçesi oluşturur.[167] Logan'a göre, devleti güvenceye almanın, sakinleri için özgürlüğe erişmenin ve komşularıyla ilişkilerinde tam bir adaleti sağlamanın gereklilikleri arasında kaçınılmaz ödünlemelerde bulunma söz konusudur.[168] Belli bir amacı sağlayabilmek, başka bir amaca erişmekten ödün vermeyi gerekli kılabilmektedir.

Davis, Ütopyalıların kendi ülkelerindeki davranış tarzıyla, savaşta ve dış ilişkiler söz konusu olduğundaki davranışlarının arasındaki görünürdeki tezat ve tuhaflıklara değinir. Ona göre, bu tuhaflıkların cevabı, Ütopya hakkındaki anlatımın en sonundaki pasajda bulunabilir. Söylevinin sonunda, Hythlodaeus neden Ütopyanın sadece en iyi devlet değil, ama aynı zamanda devlet ismini gerçekten hak eden tek devlet olduğunu izah eder. Elbette, Ütopya dışında da insanlar kamu refahı üzerine konuşurlar fakat sadece kendi özel menfaatlerini gözetirler. Ütopyada, hiçbir şeyin özel olmadığı bu yerde ise insanlar cidden kendilerini kamu meseleleriyle meşgul ederler. Elbette, her iki durumda da akla uygun hareket etmiş olurlar. Ütopya dışındaki insanların yıkıcı egoizmi tümüyle irrasyonel değildir çünkü hâkimiyeti altında yaşadıkları sosyal düzenlemeler, kamu menfaati ve özel menfaat arasındaki uygunluğu temin etmemektedirler. Özel mülkiyetin verili olduğu durumda, bu ikisi neredeyse karşılıklı olarak birbirinin dışında olmaya mahkûmdur. Ütopya dışında, kendileri için bazı ayrı düzenlemeler yapmadıkça, devletin gelişmesine rağmen, kendilerinin sefalet çekmeyeceğini fark etmeyen kaç kişi vardır? Bu nedenle, zorunluluk onları, diğer insanlardan ziyade kendilerini dikkate almaya zorunlu kılar. More'un,

---

167 Ütopya, s.179.

168 George M. Logan,The Meaning of More's Utopia, Princeton University Press, Princeton,1983, s.258.

çoğu insanın kendi menfaatinin peşinde koştuğu gerçeğinin farkında olması, onun Ütopyası ve Ütopyacılığının anahtarıdır. Herkes olmasa da, çoğu insan belli bir zamanda hüküm süren koşullarla belirlenen şahsi menfaatlerini gözetecektir ve böyle yapmakla rasyonel davranmış olacaklardır. Bu, More'un çevre ve hukuki/kurumsal reform üzerine olan vurgusunun nedenini açıklar. More, Ütopyalıları ideal insanlar ya da çok mantıklı insanlar olarak öngörmemiştir. Ütopyalıların altında yaşadığı ebedi denetim, More'un ortalama bir insanoğlunun medeni sosyal davranışa olan eğilimi hakkında pek az inancı olduğunu gösterir. Aynı Ütopya adasının kusurlarının özen ve sebatla çalışılarak düzeltilmesi gibi, Ütopyalı kadın ve erkeklerin doğalarının kusurları mümkün olduğunca hukuk, sosyal düzenlemeler, denetim ve eğitimle düzeltilecektir.[169]

Strauss, gerçekten adil olabilmesi için sivil toplumun "dünya devleti"ne dönüşmesi gerektiğini ifade eder. Gerçekten bir dünya devletine dönüşmemiş olan her sivil toplum, yurttaş olan ve olmayan arasında bir ayrım yapmak zorundadır. Sivil toplumun kendi içinde sergilendiğinde ahlaksızca ya da gayrı adil olarak görülen bir davranış tarzı, sivil toplumun dışında olup, en azından sitenin (Polis) potansiyel düşmanlarına karşı sergilendiğinde haklı ve meşru olarak görülecektir. Bu tür bir adalet anlayışı "yurttaşlık" ahlakıdır ve Strauss'a göre sitenin varlığı bu anlamda bir yurttaş ahlakını gerekli kılar. Buna karşın, bu yurttaş ahlakı kaçınılmaz bir iç çatışmadan da muzdariptir. Savaşta, barışta uygulanandan farklı kurallar uygulandığını kabul eder ama sadece barışta geçerli olduğu ileri sürülen bazı kuralları evrensel olarak geçerli görmekten de kaçamaz. Öte yandan site düşmana karşı kullanılacak ise, ahlaksızca, gayri adil yöntemleri emretmek ve hatta onları övmek zorundadır. Bu iç çatışmadan kaçınabilmek için site kendini bir dünya devletine dönüştürmelidir. Ama yazara göre, hiçbir insan topluluğu, tüm insan ırkını adilce yönetemez.[170]

Ütopya devleti hiçbir ülkeyle anlaşma imzalamaz. Ütopyalılara göre eğer doğa insanı insana yeterli ölçüde bağlı kılmamışsa, anlaşma yapmanın anlamı yoktur. Doğaya saygı duymayanların, sözlere saygı duyabileceği nasıl düşünülebilir? Böyle düşünmelerinin nedeni, yaşadıkları coğrafyada kralların kendi aralarında yaptıkları anlaşmalara de-

---

169 Davis, s.54-56.

170 Strauss, s.175-176.

ğer vermemeleridir.[171] Anlaşma maddelerinin içeriğine, satır aralarına kurnazlıkla yerleştirilen ifadeler sayesinde sonradan bir açıklık yakalanabilir ve verilen sözler bu açık kullanılarak ihlal edilebilir. Dürüstlük ilkesine aykırı düşen böyle bir davranış, iki şahıs arasında yapılmış bir sözleşmede taraflardan birince sergilense şiddetle kınanacak iken, krallar, ülkeler arasındaki bir anlaşmada aynı dürüstlük ilkesine aykırı davranış bu sefer övgü ile karşılanır. Sanki krallar ve sıradan insanlar için iki farklı adalet yürürlüktedir, yurttaşlar için olan adaletten farklı olarak kralların istediği her şeyi yapma özgürlüğü vardır.[172] Kaldı ki Ütopyalılar, taraflar yapılan anlaşmalara sadık kalacak olsalar dahi antlaşma yapma uygulamasının kötü bir adet olduğunu düşünürler. Anlaşma yapmak demek, insanların birbirlerinin düşmanı olarak doğduklarını ve bu nedenle aralarında bunu yasaklayan bir anlaşma olmadıkça, birbirlerini boğazlamalarının doğal ve meşru olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Ütopyalılara göre, insanları birbirine bağlayan, anlaşmalardan ziyade iyi niyettir.[173]

Komşu devletler, daha sağlıklı ve düzenli bir toplum yapısına kavuşabilmek için Ütopya devletinden yönetici talebinde bulunurlar. Çünkü Ütopyalı bir yöneticinin asla doğru yoldan ayrılmayacağını, ülkesine döndüğünde paraya ihtiyacı olmayacağı için rüşvet almayacağını, hiçbir zaman kimseyi kayırmayacağını ya da kimseye olumsuz anlamda ayrımcılık yapmayacağını bilirler. İki kötülük; taraf tutma ve açgözlülük yargıya yerleşmeye görsün, toplumu bir arada tutan en güçlü bağ olan adaleti söküp atar.[174]

7. ÜTOPYADA DİN

Ütopya ülkesinde ve her bir kentte farklı dinler hüküm sürer.[175] Ütopyalıların büyük çoğunluğu insanın kavrama yetisinin ötesinde olduğuna inandıkları tek bir tanrıya taparlar.[176] Ütopyalılar farklı inançlara sahip olmalarına rağmen hepsi bir tek yüce kudret olduğu

---

171 Ütopya,s.265.

172 Ütopya, s.267.

173 Ütopya, s.269.

174 Ütopya, s.265.

175 Ütopya, s.295.

176 Ütopya, s.295-297.

ve evrenin onun tarafından yaratıldığı ve yönetildiği hususunda hemfikirdir. Bu tanrıya kendi dillerinde Mithra derler. Ayrıştıkları nokta, her birinin kendi taptığı varlığa Mithra demesidir.[177] Hythlodaeus üç arkadaşlarıyla birlikte, Ütopyaya ilk kez vardığında Hıristiyanlık inancıyla da tanışırlar. Ütopyalıların bir kısmı Hıristiyanlığı kabul ederler. Bunların içinden biri, Hıristiyanlık üzerine uluorta vaaz verip, Hıristiyanlığın diğer dinlerden üstün olduğunu ve bu dinin dışındaki inançların sapkınlık olduğunu, bu inançlara inanların ebediyen cehennem ateşinde yanacağını bağırarak söyleyince, tutuklanır ve kamu düzenini bozmak suçundan ceza verilip, sürgüne gönderilir. Ütopyanın çok eski zamanlardan beri yürürlükte olan bir yasasına göre hiç kimse dininden dolayı suçlanamaz.[178] Kurucu Utopus, insanın doğru olduğuna inandığı bir şeyi, başkalarına tehditle, zorla kabul ettirmeye çalışmasının edepsizlikten, küstahlıktan başka bir şey olmadığını kesinlikle anladığı için bu yasayı koymuştur. Ona göre, belki tanrı birbirinden farklı inanç biçimlerinin var olmasını istiyordur. Ayrıca eğer tek bir hakiki din var ise, günün birinde bu hakikat kendiliğinden gün yüzüne çıkacaktır.[179] Utopus, bu meselenin ucunu açık bırakıp, insanları diledikleri dine inanmakta özgür bırakır. Buna karşın ruhun beden öldükten sonra yaşamadığına veya evrendeki olayların rastlantıyla meydana geldiğine inanılmasını kesin olarak yasaklar.[180] Ütopyalıların dini ilkeleri uyarınca, ruh ölümsüzdür ve tanrının iyiliği sayesinde mutlu olmaya yazgılı olarak doğmuştur. Bu dünyadaki yaşamı takip eden yaşamda insanın erdemleri, iyilikleri ödüllendirilecek ve kötülükleri, günahları ise cezalandırılacaktır. Ütopyalılara göre bunlar dinsel ilkeler olmasına rağmen, bunlara inanmaya ve kabul etmeye yönelten insanın aklıdır.[181] Bu inancı benimsemeyenler ise insan olarak dahi kabul edilmez. Böylelerinin ruhunda tanrı korkusu olmadığı için dünyada verilecek bir cezanın korkusu dışında hiçbir şeyden korkmayan ve ölüm sonrası sonsuz yaşam için hiçbir umudu olmayanların yasaları ihlal edeceğine inanırlar. Bu nedenle Ütopya toplumu, bu insanlara saygı göstermez ve bu insanlara güvenilmediği için herhangi bir devlet görevi üstlenmesine müsaade

177 Ütopya, s.297.

178 Ütopya, s.301.

179 Ütopya, s.303.

180 Ütopya, s.303-305.

181 Ütopya, s.213.

edilmez.[182] Buna karşın Ütopyalılar bu düşüncedeki insanları cezalandırmazlar ya da inancını gizlemesi yönünde tehdit etmezler. Bu kişilerin kendi düşüncelerini savunmalarına halka açık olmayan, rahiplerin ve aklı başında olarak nitelendirilen kişilerin huzurunda gerçekleştirilen özel nitelikte toplantılarda müsaade edilir.[183]

Ütopyalıların rahipleri dini törenlerin yürütülmesinin yanısıra kamu ahlakından da sorumludurlar. Bir kişinin toplum normlarına uygun bir hayat sürdürmediği gerekçesiyle rahiplerin huzuruna çağrılarak, azarlanması toplumun nazarında büyük bir ayıp olarak görülür. Rahipler ahlaka aykırı davrananların dini ayinlere katılmasını yasaklama yetkisine de sahiptir. Ütopyalılar için bu ceza her şeyden önce manevi anlamda çok ağırdır. Ayrıca can güvenlikleri de tehlikeye düşer: Eğer en kısa sürede tövbe edip, rahiplerin gözüne girmezler ise senato tarafından yargılanıp, dinsizlik suçundan cezaya çarptırılırlar.[184] Rahipler çocukların ve gençlerin eğitiminden de sorumludurlar.[185] Ütopyada ahlak ve görgü kurallarının eğitimi, diğer bilim dallarında verilen eğitim kadar önemli görülür. Rahipler, çocukların esnek ve körpe zihinlerine, her türlü yöntemi kullanarak, doğru olduğu kabul gören düşünceleri ve toplumun menfaatlerini korumaya yönelik ilkeleri işlemeye başlarlar. Ütopyada az sayıda olan rahipler, yargılamadan muaftır.[186] Ütopyada çok az sayıda ama çok görkemli ve devasa boyutlarda tapınaklar mevcuttur. Bu tapınaklarda farklı inançlara mensup kişilerin, topluca katıldığı genel ayinler düzenlenir. Bu nedenle bu tapınaklarda herhangi bir dini inanca özgü olan sembollere yer verilmez. Her bir dini inancın mensupları ayrıca kendi aralarında özel ayinler de yapabilirler.[187] Ütopyalıların kutladığı dini bayramlardan "Son Yortu" gününde, tapınaklara gitmeden önce evin hanımları kocalarının ayaklarına ve çocuklar da ebeveynlerinin ayaklarına kapanıp, işledikleri bir suçtan ya da bir

---

182 Ütopya, s.305.

183 Ütopya, s.305-307.

184 Ütopya, s.315.

185 Engeman'a göre Ütopyanın yöneticilerini bulmak için, kendilerini öğretici olarak gizleyen yöneticilere bakmak gerekir. Bu yöneticiler, rahiplerdir. Onlar, tüm Ütopya yöneticileri içinde en güçlü olan ve en çok onurlandırılanlardır (Engeman, s. 144).

186 Ütopya, s.315-317.

187 Ütopya, s.321

vazifesini ihmal ettiği için günah işlediğini itiraf ederek, af dilerler.[188] Ütopyalılar, dinsel ayinlerinde asla hayvanları kurban etmezler. Onlar, tüm canlı varlıklara can bahşeden merhametli tanrının kan dökülmesinden ya da katliamlar yapılmasından hoşlanmayacağını düşünürler.[189]

SONUÇ

Ütopya, günümüz sosyal devletlerinin dahi sağlayamadığı bir refahı ve sosyal güvenceyi özgür yurttaşlarına sağlar biçimde betimlenmektedir. Bu özellikler çok olumludur ama madalyonun bir de öbür yüzü vardır. Ütopya ilk kurulduğundan itibaren rejimi ikibin yıla yakın bir zamandır değişmemiş ve gelecekte de değişmeyecek olarak tasvir edildiğine göre onu endüstri devrimi sonrası demokrasileriyle karşılaştırarak analiz etmek, mantıksız görünmeyecektir. More, Ütopyada kent devletlerinden oluşan bir tür Cumhuriyetçi Federasyon rejimi öngörmüştür. Bu sayede, merkezin gücünü arttırıp, tiranlaşmasına engel olunur. Öte yandan yine bir federasyon sisteminin her bir kent devletine sağladığı geniş özerklik avantajı Ütopyada fiilen mevcut değildir. Çünkü Ütopyanın yazısız kuralları gereği tüm kentler şehir planlarından kendi içlerinde uygulanan kurallara kadar, birbirinin aynıdır. Dolayısıyla kent devleti modeli daha ziyade kentte yaşayanların daha iyi gözetim ve denetim altında tutulabilmesine hizmet etmektedir. Ütopyada tiranlık engellenmiştir ama zaten toplum düzeninin kendisi totaliter bir yapıdadır. Ütopyada hukuk kuralı ile gelenek kuralı arasındaki sınır silinmiş görünmektedir. Ütopyada erkler ayrılığı da yoktur. Erkler birbiriyle içi içe geçmiştir. Özel mülkiyetin olmadığı, herkes için mal ortaklığının olduğu bir düzende özel hukukun büyük kısmı artık gereksiz hale gelecektir. Özel hukukun mülkiyetle ilgili olmayan kısmı da, kamu hukuku ve özel hukuk ayrımı olmadığı için, mevcut değildir. Ütopyada zina suçu (ve yöneticilerin toplumun ortak meselelerini senato ya da halk meclisi dışında tartışmaları suçu) dışında, hangi suça hangi cezanın verileceği önceden belli değildir. Bir başka deyişle hukuk güvenliği mevcut değildir. Birey yerine aile toplumun temel birimi olarak kabul edildiği için, ailenin bütünlüğünü bozan bir fiile, bireyin bütünlüğünü bozan fiilden daha ağır ceza öngörülmektedir. Ütopyada bir usul olarak demokrasi vardır ama bugün bildiğimiz anlamda bir demokrasi mevcut değildir. Çünkü Ütopyada, fikir kulüpleri, dernekler gibi yapıları kap-

[188] Ütopya, s.323

[189] Ütopya, s.325

sayan sivil toplum alanı da yoktur. Ütopyada ilk eğitim rahiplerin tekelindedir ve rahipler körpe beyinlere rejim doktrinini enjekte ederler. Ütopyada herkes özgür ve eşit değildir. Köleler mevcuttur, bunun yanı sıra rahiplerin de yargısal dokunulmazlığı vardır. Derebeylerin, feodal patronların hâkimiyeti altında olmama söz konusu olmakla birlikte özgür yurttaşın kişisel özgürlüğü önemli ölçüde sınırlıdır. Ne zaman çalışacağı, ne zaman yemek yiyeceği, ne zaman dinleneceği gibi günlük yaşamın pek çok yönü önceden düzenlenmiştir. Bir kentten başka birine hatta civar köye bile gitmesi izne tabidir. Ütopyada bireyin mahremiyeti, özel hayatı yoktur. Sürekli göz önündedir. Herhangi bir kişinin başkalarına somut bir zararı olmaksızın, kendi mutluluk anlayışını oluşturup, takip edebilmesi mümkün değildir. Farklı "doğru yaşam" ya da "iyi yaşam" anlayışlarının Ütopyada yarışabilmesi söz konusu değildir. Katı ve hiyerarşik, resmi standart haz anlayışı ile insanoğlunun doğası, potansiyeli dar bir kalıba sıkıştırılmaya çalışılmaktadır. Birey, serbest zamanında katı biçimde sınırlanmış eğlence seçeneklerinin dışına çıkamaz, istese de avarelik yapamaz. Serbest zamanda bile bir uğraşla ilgilenmek zorundadır. Ortaklaşa iyilik için uygun görülen, küçük yaştan itibaren şartlandırma ve toplumsal denetimle bireysel mutluluğun tek yolu olarak dayatılır. İnsanların hata yapma, günah işleme imkânı yoktur. Dolayısıyla, bir kişinin özgür iradesiyle ahlaki bir seçim yapabilmesi için en az iki alternatif davranış yolu olması gerektiğine göre, davranışları pek çok yönden düzenlenmiş olan Ütopya yurttaşlarının neredeyse özgür irade ile ahlaki bir seçim yapabilme olanağı yoktur. Bireysellik öylesine yok edilmiştir ki, aynı model ve kumaş giysinin farklı rengini giyebilmek bile mümkün değildir. Mevcut düzenin olağan akışına uymayan her davranış biçimi, her olay otomatik olarak bir olumsuzluk, bozulma olarak algılanmaktadır. Oysa bazen ilerleme bu tesadüfler vasıtasıyla gerçekleşir. Ütopyada zihinsel hazlar, hazlar hiyerarşisinde birinci sırada olduğu için, zihinsel gelişim imkânı öncelikli olarak sağlanmaktadır. Ancak, örneğin belli bir bilim alanında kendini geliştirmek, zihinsel faaliyeti somut bir varlığa; yeni bir icada, bir araç, cihaz ya da makineye dönüştürmek anlamına geliyorsa, bunu talep eden kişinin durumu ne olacaktır? Çünkü böyle bir talep, ortalama bir yurttaş için sağlanan destekten çok daha fazlası anlamına gelecektir. Bu talep için gereken kamu desteğini sağlamak Ütopyada yöneticilerin yetkisindedir. Özel mülkiyetin mevcut olduğu, para ve piyasa ekonomisine sahip ülkelerde, kişi kendisi için devlet harici olan bir kişi ya da kurumdan destek alma şansına sahipken, Ütopyada talebi yöneticilerce reddedilen

için bu mümkün olmayacaktır. Para ve piyasa ekonomisine sahip olan demokratik toplumlarda hangi teknolojinin yaşayıp yaygınlaşabileceği sadece devletin destek olup olmamasına bağlı değilken, Ütopyada bu husus da yöneticilerin iki dudağı arasında olacaktır. Ütopyanın düzeninde, bilim ve teknoloji alanında kabiliyeti olanları destekleme hatta ödüllendirme uygulaması dahi tek başına yeterli olmayabilir. Çünkü tümü olmasa da, insanların bir kısmı, tamamıyla kendine ait, kendi kontrolü altındaki bir kaynağı dilediği şekilde kullanabilme motivasyonuyla daha verimli çalışabilirler.

KAYNAKÇA

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali / KÖKER, Levent, Tanrı Devletinden Kral-Devlete, 3.Baskı, Ankara, 2001

ARİSTOTELES, Politika (Çev:Furkan Akderin),Say Yayınları, 2.Baskı, İstanbul, 2015

ARİSTOTELES, Politika (Çev:Mete Tunçay),Remzi Kitabevi, 7.Basım, İstanbul,2004

CICERO, Marcus Tullius Yükümlülükler Üzerine, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2013

DAVIS, J. C. Utopia and the Ideal Society, Cambridge University Press,Cambridge, 1983

ENGEMAN, Thomas S., "Hythloday's Utopia and More's England:an Interpretation of Thomas More's Utopia", The Journal of Politics, Vol.44,1982

HERTZLER, Joyce Oramel, The History of Utopian Thought, The Macmillian Company, New York,1926

KAUTSKY, Karl, Thomas More ve Ütopyası (Çev: Oğuz Özügül), Pencere Yayınları, İstanbul, 2006

KUMAR, Krishan, Ütopyacılık (Çev: Ali Somel), İmge Kitabevi, Ankara, 2005

LOGAN, George M., The Meaning of More's Utopia, Princeton University Press, Princeton,1983

MANUEL, Frank E. /MANUEL, Fritzie P., Utopian Thought in the Western World, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1997

MOORE, Barrington Jr., Diktatörlüğün ve Demokrasinin Kökenleri (Çev: Şirin Tekeli/Alaeddin Şenel), 2.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2003

MORE, Thomas, Ütopya (Çev: Çiğdem Dürüşken), Kabalcı Kitabevi, 2. Basım, İstanbul, 2012

PAVKOVIC, Aleksandar, "Prosperity,Equality and Intellectual Needs in More's Utopia" in More's Utopia and the Utopian Inheritance (Ed: A.D.Cousins/Damian Grace), University Press of America, Inc. Lanham, 1995

PLATON, Devlet (Çev: Sabahattin Eyüboğlu / M. Ali Cimcoz), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 10. Baskı, İstanbul, 2006

PLATON, Yasalar (Çev: Candan Şentuna/Saffet Babür), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2007

ROSS, Harry, Utopias Old And New, Nicholson and Watson Limited, London,1938

SKİNNER, Quentin, Visions of Politics, Volume 2: Renaissance Virtues, Cambridge University Press, Cambridge, 2004

STRAUSS, Leo, Doğal Hak ve Tarih (Çev: Murat Erşen/Petek Onur), 1. Baskı, Say Yayınları, İstanbul, 2011

URGAN, Mina, "Thomas More'un Yaşamı ve Utopia'nın incelenmesi" içinde Thomas More, Utopia (Çev: Sabahattin Eyüboğlu/Vedat Günyol/Mina Urgan), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2006

USTA, Sadık, "500. Yılında Thomas More ve Ütopya" içinde Thomas More, Ütopya (Çev: Sadık Usta), Kaynak Yayınları, Ankara, 2016

WHITE, Robert Sommervill, Natural Law in English Renaissance Literature, Cambridge University Press, Cambridge, 2006

YOUNG, R.V., "Sic Est in Rebuplica: Utopian Ideology and the Misreading of Thomas More", Humanitas, Volume XXVI, Nos1 and 2, 2013